

Egzaminy zewnętrzne

Projektowe piątki

Dzień Migrantów

Interaktywne karty pracy

WYDAWCA PISMA:

Centrum Edukacji Nauczycieli
w Gdańsku, al. gen. J. Hallera 14,
80-401 Gdańsk
tel.: (58) 34 04 100 (centrala);
(58) 34 04 110 (sekretariat)
fax: (58) 34 10 763, www.cen.gda.pl
e-mail: edukacjapomorska@cen.gda.pl
ZESPÓŁ REDAKCYJNY:

Małgorzata Bukowska-Ulatowska
– redaktor naczelna

Magdalena Urbaś – z-ca redaktor
naczelnej

Beata Symbor

Joanna Aleksandrowicz

PROJEKT GRAFICZNY I SKŁAD:

Beata Kwaśniewska

WSPARCIE TECHNICZNE:

Andrzej Cylik

Dorota Gmerek

Anna Szablowska

Jarosław Szablowski

Olgierd Tuszkiewicz

WSPÓŁPRACA:

Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka
w Gdańsku

GDAAŃSK

Biuletyn Centrum
Edukacji Nauczycieli
w Gdańsku

Organ prowadzący:

Samorząd Województwa
Pomorskiego

Placówka posiada
akredytację — decyzja

Pomorskiego Kuratora Oświaty
w Gdańsku nr 74/2020
z dnia 12 sierpnia 2020 r.

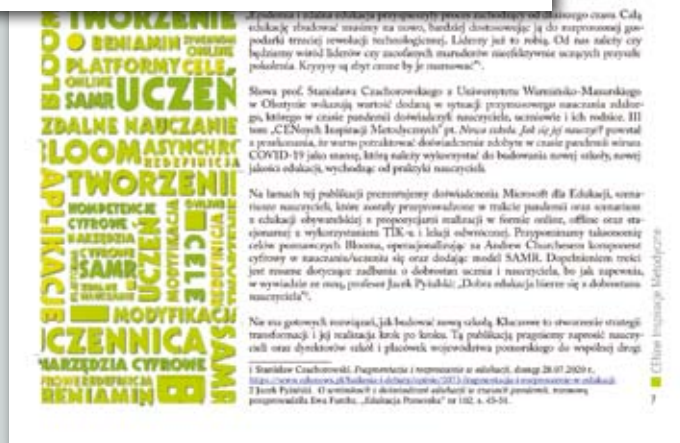
Placówka wpisana do rejestru
instytucji szkoleniowych
Wojewódzkiego Urzędu Pracy
w Gdańsku

pod nr ewidencyjnym
2.22/00057/2007

PUBLIKUJ W „EDUKACJI POMORSKIEJ”

Redakcja czasopisma serdecznie zaprasza do współpracy partnerów indywidualnych i instytucjonalnych, podejmujących inicjatywy korzystnie wpływające na kształt oświaty w naszym regionie. Zachęcamy do nadsyłania ciekawych artykułów na adres: edukacjapomorska@cen.gda.pl, oraz korzystania z możliwości uzyskania patronatu medialnego „Edukacji Pomorskiej”. Szczegółowe informacje dot. zasad publikacji, a także numery archiwalne naszego dwumiesięcznika są dostępne na stronie internetowej: www.cen.gda.pl/publikacja/edukacja-pomorska.

**Zachęcamy do lektury
tomu trzeciego „CENnych
Inspiracji Metodycznych”**

www.cen.gda.pl/publikacje/CENne-Inspiracje-Metodyczne

słowo wstępne

Fot. B. Kwaśniewska

Drodzy Nauczyciele,

*zbliżające się Święta będą inne
od tych, które znamy, jednak
nic nie zmieni tego,
że – bez względu
na okoliczności
– zawsze będzie to czas
wyjątkowy.*

*Życzymy Wam zdrowia
oraz energii,
które są potrzebne
do poszukiwania magii Bożego
Narodzenia.
Niech Nowy Rok podaruje
Wam nadzieję
na lepsze dni.*

*dyrekcja i pracownicy
Centrum Edukacji Nauczycieli
w Gdańsku*

spis treści

■ SŁOWO WSTĘPNE	
■ TEMAT NUMERU	
Nowe przedmioty na egzaminie ósmoklasisty od roku szkolnego 2021/2022	5
Małgorzata Bukowska-Ulatowska	
Biologia na egzaminie ósmoklasisty.....	6
Magdalena Urbaś	
Chemia na egzaminie ósmoklasisty	9
Krzysztof Błaszczak	
Fizyka na egzaminie ósmoklasisty.....	11
Tomasz Kacik	
Geografia na egzaminie ósmoklasisty	13
Magdalena Jankun	
Historia na egzaminie ósmoklasisty.....	15
Anna Krajnowska	
Inne zmiany w egzaminach zewnętrznych	17
■ FORUM EDUKACYJNE	
Szkolne obchody Międzynarodowego Dnia Migrantów.....	18
Sylwia Kilanowska-Męczykowska	
Od projektowych piątków do...	21
z Karoliną Gawel rozmawia Joanna Aleksandrowicz	
■ PRAWO OŚWIATOWE	
Obowiązkowe szkolenia branżowe dla nauczycieli teoretycznych przedmiotów zawodowych i praktycznej nauki zawodu	25
Tomasz Kąkol	
■ BADANIA I ANALIZY	
Dlaczego warto teraz wrócić do szkolnych analiz wyników egzaminów zewnętrznych z przedmiotów ogólnokształcących?	28
Małgorzata Bukowska-Ulatowska	
■ TIK W SZKOLE	
Interaktywne karty pracy – Liveworksheets.....	31
Katarzyna Drausal	
Wakelet – darmowa aplikacja, którą pokochasz od pierwszego użycia	34
Małgorzata Buszman	
Wakelet – a free application that you will love from the first use.....	35
Małgorzata Buszman	
■ WOKÓŁ NAS	
Nie dajmy się zaskoczyć ziemie...	37
Joanna Ewich-Wasilewska	
Zdolni z Pomorza	39
Urszula Kornas-Krzyżykowska	
■ BIBLIOTEKA PEDAGOGICZNA	
Uczeń z doświadczeniem migracji – wybrane pozycje ze zbiorów PBW w Gdańsku.....	41
Anna Zawistowska	
■ ROZMOWY O EDUKACJI	
Pomiędzy światem realnym a wirtualnym, cz. I.....	44
z prof. Natalią Walter rozmawia Ewa Furche	

temat numeru

Nowe przedmioty na egzaminie ósmoklasisty od roku szkolnego 2021/2022

Małgorzata Bukowska-Ulatowska,
nauczyciel konsultant CEN ds. edukacji języków obcych

W latach 2019-2021 uczniowie klas VIII szkół podstawowych przystępują do egzaminu zewnętrznego z trzech przedmiotów obowiązkowych: języka polskiego, matematyki oraz języka obcego nowożytnego (jednego z tych, których uczą się w szkole w ramach obowiązkowych zajęć edukacyjnych). Natomiast **od 2022 r.** do zestawu egzaminacyjnego dołączy jeszcze czwarty element – **egzamin z jednego przedmiotu do wyboru** spośród następujących: **biologia, chemia, fizyka, geografia lub historia.**

1 września 2020 r. na stronie internetowej Centralnej Komisji Egzaminacyjnej zostały opublikowane **informatory** o egzaminie ósmoklasisty z **pięciu nowych przedmiotów od roku szkolnego 2021/2022**². Pierwsza część każdego z opracowań zawiera **opis egzaminu** ósmoklasisty z danego przedmiotu, natomiast w drugiej części znalazły się **przykładowe zadania** wraz z rozwiązaniami.

Egzamin ósmoklasisty z biologii, chemii, fizyki, geografii czy historii ma na celu sprawdzenie, w jakim stopniu uczeń szkoły podstawowej spełnia wymagania ogólne i szczegółowe określone w **podstawie programowej** kształcenia ogólnego dla danego przedmiotu na tym etapie edukacyjnym. Zadania mają odwoływać się do różnych treści przedmiotowych i być zróżnicowane pod względem sprawdzanych umiejętności (z akcentem na **umiejętności złożone**), a także poziomu trudności i sposobu udzielania odpowiedzi. W arkuszu egzaminacyjnym

znajdą się zarówno zadania zamknięte (wielokrotny wybór, prawda-falsz, dobieranie), jak i otwarte (z luką, krótkiej odpowiedzi). Zdający będzie mógł uzyskać maksymalnie **50% punktów za poprawne rozwiązanie wszystkich zadań zamkniętych, druga połowa punktacji obejmuje zadania otwarte.** Dla uczniów, którzy nie korzystają z wydłużonego czasu pisania, czwarta część egzaminu będzie trwać **90 min.**

Zgodnie z deklaracją dyrektora CKE, na **18 grudnia 2020 r.** jest planowana publikacja **przykładowych arkuszy** egzaminacyjnych z biologii, chemii, fizyki, geografii oraz historii. **Próbny egzamin** ósmoklasisty z przedmiotów dodatkowych ma się odbyć **20 grudnia 2021 r.**

W serwisie internetowym CKE (<https://cke.gov.pl/egzamin-osmoklasisty>), oprócz informatorów, arkuszy i materiałów dodatkowych, są również zamieszczone wyniki i sprawozdania z poprzednich sesji egzaminacyjnych, a także aktualne harmonogramy, komunikaty i inne informacje dot. egzaminu ósmoklasisty.

Więcej informacji o nowych przedmiotach na egzaminie ósmoklasisty oraz propozycji efektywnej pracy z uczniami przygotowującymi się do egzaminu znajdą Państwo na kolejnych stronach „Edukacji Pomorskiej”, w artykułach opracowanych przez specjalistów z poszczególnych dziedzin. Zapraszam do lektury!

2. Zob. <https://cke.gov.pl/egzamin-osmoklasisty/informatory>

Biologia na egzaminie ósmoklasisty

Magdalena Urbaś,
nauczyciel konsultant CEN ds. biologii i przyrody

Zgodnie z aktualnym stanem prawnym (13 listopada 2020 r.),
uczniowie przystępujący w roku szkolnym 2021/2022 do egzaminu
ósmoklasisty będą mogli zdawać m.in. biologię.
W tym poszerzonym wachlarzu przedmiotów do wyboru znalazła się
także chemia, fizyka, geografia oraz historia.

Już od 1 września br., po ukazaniu się na stronie internetowej Centralnej Komisji Egzaminacyjnej informatorów o egzaminie ósmoklasisty, można było zapoznać się z najważniejszymi założeniami tego egzaminu. Na 18 grudnia br. została zaplanowana publikacja przykładowych arkuszy egzaminacyjnych, natomiast na 20 grudnia 2021 r. zapowiedziano próbny egzamin ósmoklasisty z nowych przedmiotów.

Dynamicznie zmieniająca się sytuacja wokół nas skłania do śledzenia pojawiających się komunikatów dotyczących ewentualnych zmian w planowanym egzaminie. Jednak nieubлагanie biegnący czas nie pozwala na odkładanie przygotowań na przyszłość. Warto zatem dokładnie zapoznać się z Informatorem i prześledzić z uwagą

Tabela nr 1

Czasownik	Opis czynności	Przykłady zadań z Informatora
podaj	Podawanie nazwy, liczby, tytułu itp.	5.2., 9.1., 13., 23.
wymień	Wymienianie części budowy, etapów procesu itp.	43.3.
określ	Zwięźle opisanie istoty zjawiska/funkcji	9.2., 24., 26.1., 29.
opisz	Przedstawienie kolejności zdarzeń / budowy obiektu biologicznego / przebiegu procesu itp.	27.
rozstrzygnij i uzasadnij	Wybranie jednego z co najmniej 2 wariantów i uzasadnienie wyboru.	20., 22., 36.
uzasadnij	Formułowanie argumentu przemawiającego za albo przeciw tezie/hipotezie.	15., 21.2., 33.1.
wyjaśnij	Przedstawianie przyczyny i skutku oraz mechanizmu prowadzącego od przyczyny do skutku.	2., 7.2., 31.2., 35., 37., 39., 45.

wszystkie zawarte tam informacje. Są wśród nich m.in. opisane typy zadań. Dużą nowością i różnicą w stosunku do części przyrodniczej egzaminu gimnazjalnego będzie włączenie zadań otwartych (np. z luką lub krótkiej odpowiedzi). Proporcja punktów, które uczeń może zdobyć za rozwiązanie zadań zamkniętych i otwartych, ma być wyrównana.

Informator zwraca także uwagę na użycie czasowników w poleceniach, które mogą pojawić się w zadaniu. W tabeli nr 1 zebrano wyjaśnienia poszczególnych słów wraz z numerami przykładowych zadań z Informatora.

Poza analizą zapisów informatora, warto zastanowić się głębiej nad wyzwaniem, jakim jest przygotowanie uczniów do egzaminu ósmoklasisty z biologii w obecnej sytuacji. Od ostatniego egzaminu

zewnętrznego obejmującego treści z tego przedmiotu (egzamin gimnazjalny) do nowego, tym razem już w szkole podstawowej, miną 3 lata. Skąd czerpać przykładowe arkusze czy pojedyncze zadania pomocne w przygotowaniu uczniów? Oprócz propozycji wydawniczych i zapowiadanych przez CKE arkuszy próbnych, warto rozważyć skorzystanie z dużego zbioru archiwalnego egzaminu gimnazjalnego w części przyrodniczej. Arkusze te zawierają zadania ze wszystkich przedmiotów przyrodniczych, w tym z biologii. Znajdziemy w nich wyłącznie zadania zamknięte, co różni je od planowanego egzaminu ósmoklasisty. Jednak do plusów korzystania z tych materiałów należy zaliczyć fakt, że są to zadania, których trudność sprawdzono na całej populacji uczniów, dostępne są również szczegółowe omówienia osiągnięć zdających.

Przy tej okazji należy zwrócić uwagę na inne różnice między biologią na egzaminie w gimnazjum i w szkole podstawowej. Wiele z nich może wynikać z różnic w konstrukcji oraz zawartości podstawy programowej. Przykładem niech będzie obecność treści przekrojowych w podstawie gimnazjalnej i takie właśnie, głównie przekrojowe oraz porównawcze, ujęcie treści zaproponowane tam m.in. w przeglądzie systematycznym organizmów żywych. Przegląd systematyczny organizmów w podstawie programowej gim-

nazjum zamykał się w 9 punktach, z czego wszystkie zapisy miały charakter przekrojowy i/lub porównawczy. Podstawa programowa szkoły podstawowej ma inny charakter: stanowi bardziej szczegółowy katalog omawianych kolejno grup organizmów. Z ilu punktów się składa? Z pewnością jest ich więcej niż 9. W tym szeregu zawarte są także aspekty porównawcze, ale jako jedno z wielu elementów. Ważne, aby jednak te aspekty nie umknęły naszej uwadze w toku nauczania. Zwłaszcza w przygotowaniu do egzaminu należy położyć nacisk na tego typu treści: ujęcia porównawcze i przekrojowe powinny wysunąć się na plan pierwszy. Tym bardziej więc zachęcam do wykorzystania zadań z arkuszy egzaminu gimnazjalnego i wyłowienia z nich tych poleceń, które dotyczą biologii.

Kolejnym źródłem, z którego warto skorzystać, jest nieoceniony serwis *Baza Dobrych Praktyk, w tym Baza Narzędzi Dydaktycznych* (www.bnd.ibe.edu.pl). Serwis BND ma już swoją historię. Został przygotowany z myślą o gimnazjum, jednak jego „termin przydatności do użycia” nadal się nie skończył. Znajdziemy tu ciekawe i skłaniające do myślenia zadania. Wiele z nich ma właściwości szczególne cenne w przygotowaniu do egzaminu, pozwala na rozwijanie ważnych kompetencji.

Analiza zadań z serwisu BND w połączeniu z analizą zadań zawartych w Informatorze może przynieść nam ciekawe wnioski. Warto przyrzeć się np. zadaniu *Nieznany stawonóg* z serwisu BND oraz porównać je z zadaniem nr 16 w Informatorze. Wydają się pozornie podobne i sprawdzające takie same umiejętności. W przypadku obu zadań, w ich

opisach wymieniono punkty podstaw programowych sprawdzające praktycznie tożsame umiejętności. Zachęcam jednak do wykonania eksperymentu: poprośmy uczniów o rozwiązanie obu tych zadań, np. dzieląc klasę na dwie grupy. Które z zadań okaże się trudniejsze? Najprawdopodobniej to pochodzące z serwisu BND. Zadania dostępne w tym serwisie zostały sprawdzone na próbie uczniów i znamy ich trudność (w tym przypadku okazała się ona wysoka). Z czego może to wynikać? W odróżnieniu od zadania z Informatora, w zadaniu z BND na ilustracji jest widoczny nieznany uczniom (a także zapewne większości z nas) przykład stawonoga należącego do biczycoodwłokowców. A zatem uczeń rzeczywiście realizuje następujące wymaganie z podstawy programowej: *różnorodność zwierząt bezkręgowych – uczeń identyfikuje nieznany organizm jako przedstawiciela jednej z grup wymienionych w pkt 2–7 na podstawie jego cech morfologicznych*. Na czym polega zasadnicza różnica między zadaniami? Prawdopodobnie na użyciu w Informatorze rysunku zwierzęcia, które uczeń może rozpoznać bez uruchamiania umiejętności zapisanych w podstawie podstawowej. To kolejny argument za wykorzystaniem zadań z BND: chociaż mogą mieć wyższą trudność niż zadania z Informatora, to jednak pozwolą na dobre zdiagnozowanie poziomu opanowania przez uczniów umiejętności określonych w podstawie programowej. Jeżeli chcieliby Państwo zapoznać się ze szczegółami przywołanego przeze mnie zadania z serwisu BND, zapraszam do odwiedzenia strony internetowej: www.bnd.ibe.edu.pl i wyszukania zadania.

Na co warto w szczególności zwrócić uwagę pod-

IBE INSTYTUT BADAŃ EDUKACYJNYCH

Baza Dobrych Praktyk
w tym Baza Narzędzi Dydaktycznych

kontakt: bnd@ibe.edu.pl

Strona główna

Przedmioty

- Biologia
- Chemia
- Fizyka
- Geografia
- Historia
- Język angielski
- Język polski
- Matematyka

Przedmiot:

Etap edukacyjny:

Słowo kluczowe:

Wiązki zadań czy Dobra praktyka?:

Podstawa programowa ogólna

Podstawa programowa szczegółowa

Szukaj

Wyniki wyszukiwania w: Wiązki zadań

Polecane zadania

- Przed użyciem zapoznaj się z ulotką (biologia)
- Witamina C na przeziębienie (biologia)

[» więcej](#)

Polecane dobre praktyki

- Metoda badawcza i uwzględnienie na stan

czas przygotowywania uczniów do egzaminu? Na pewno na umiejętność argumentowania, uzasadniania stanowiska, wyjaśniania – czyli na te umiejętności, które mogą okazać się niezbędne do rozwiązania zadań otwartych, ale jednocześnie są ważne nie tylko w kontekście egzaminu.

Kolejnym wyzwaniem dla uczniów może okazać się przygotowanie do rozpoznawania rodzinnych gatunków drzew liściastych i nagonasiennych. Ani podstawa programowa, ani Informator nie precyzują katalogu gatunków. A zatem czym kierować się przy ich wyborze? Pomysł opanowania rozpoznawania wszystkich krajowych drzew może być ambitny, ale jednak mało realny. Warto skupić się na charakterystycznych, popularnych rodzinnych drzewach liściastych i nagonasiennych. W takim katalogu można umieścić następujące rodzaje:

*klon, jawor (?), dąb, buk, lipa, drab, olsza/olcha, jesion, kasztanowiec (?), jarząb (również: owoce), wiąz, brzoza (kora?), wierzba (charakterystyczne kwiatostany);
sosna, jodła, świerk, modrzew, cis (opadające zimą igły) – szyszki i pokrój wymienionych roślin*

W powyższym wykazie domyślnie uwzględniono rozpoznawanie drzew na podstawie liści, jednak nie wynika to z lektury Informatora ani podstawy programowej. Można założyć, że także inne charakterystyczne cechy drzew mogą być wzięte pod uwagę (w powyższym zestawieniu wymieniono je w nawiasach). Lektura zadań w Informatorze sugeruje identyfikację rodzajów, a nie gatunków. Przyglądając się kluczowi rozwiązań przykładowych zadań, należałoby doradzić uczniom ostrożność w podawaniu pełnej nazwy gatunkowej (zamiast: wyłącznie rodzajowej), jeśli taka nie będzie wprost wymagana w poleceniu, a oni nie będą jej całkowicie pewni. Umiejętność rozpoznawania drzew najlepiej ćwiczyć w praktyce, w lesie czy parku, utrwalając zebrane naturalne okazy roślin.

Przyglądając się zadaniu 13. w Informatorze, oprócz rozpoznania rośliny, znajdziemy też polecenie wymagające od ucznia udzielenia krótkiej odpowiedzi. W tym przypadku rozpoznawaną rośliną jest sosna, a polecenie dotyczy podania także takiej jej cechy, która sprzyja przemysłowemu wykorzystaniu sosny. Z pewnością można sobie wyobrazić również inne poprawne odpowiedzi niż te przytoczone jako przykładowe.

Przy tej okazji należy zaakcentować zapis w informatorze: **przykład rozwiązania**. A zatem każda inna niż podana, ale poprawna merytorycznie odpowiedź, będzie uznana za prawidłową. Nie ma konieczności „wstrzelenia się w klucz” czy odgadnięcia, co autor zadania miał na myśli – a takie obawy często funkcjonują w przestrzeni publicznej, towarzyszą nie tylko uczniom. Jest to powszechne zjawisko dotyczące egzaminów zewnętrznych zawierających zadania otwarte.

Cofnijmy się teraz w lekturze Informatora do zadania nr 8. To świetny przykład polecenia sprawdzającego umiejętności złożone. Do jego rozwiązania jest niezbędna wiedza z zakresu trzech wymagań szczegółowych, odległych od siebie w strukturze podstawy programowej:

- I. *Organizacja i chemizm życia. Uczeń:*
  - 8) przedstawia czynności życiowe organizmów.
- II. *Różnorodność życia*
  4. *Protisty – organizmy o różnorodnej budowie komórkowej. Uczeń:*
    - 2) przedstawia wybrane czynności życiowe protistów (oddychanie, odżywianie, rozmnażanie)
- III. *Organizm człowieka*
  1. *Układ pokarmowy i odżywianie się. Uczeń:*
    - 1) rozpoznaje ([...], według opisu itd.) elementy układu pokarmowego; przedstawia ich funkcje oraz określa związek budowy tych elementów z pełnioną funkcją;

Jaka jest treść tego zadania? Zapraszam do sięgnięcia do Informatora.

Z pewnością warto poświęcić czas na rozwiązywanie zadań sprawdzających umiejętności złożone – tego typu ćwiczenia wpływają nie tylko na zwiększenie szans uczniów na dobry wynik na egzaminie, lecz także, a może przede wszystkim, na osiągnięcie tego, co w nauczaniu biologii bardzo ważne. Przywołajmy fragment wstępu do podstawy programowej: *Aby zrozumieć istotę nauki o życiu, nieodzowna jest także wiedza praktyczna. Stawianie pytań oraz wyszukiwanie odpowiedzi, zgodnie z metodą naukową, wymaga od ucznia nabycia szeregu umiejętności, takich jak analizowanie różnorodnych źródeł informacji, planowanie i przeprowadzanie prostych doświadczeń oraz obserwacji w szkole i w terenie. Biologia jako nauka interdyscyplinarna kształtuje u uczniów myślenie naukowe i krytyczne podejście do informacji. Umiejętności te przydatne są zarówno w codziennym życiu, jak i w dalszej edukacji. Nauka biologii w szkole podstawowej umożliwi zatem uczniom nabycie niezbędnej wiedzy użytecznej w każdej sferze życia.*

Doceniając wagę egzaminu ósmoklasisty, zauważmy, że egzamin jako taki nie jest celem samym

w sobie. Stanowi on niejako efekt uboczny kształcenia w szkole i poza nią. Wiele ze sprawdzanych tam kompetencji należy do katalogu kompetencji kluczowych, w którym mieszczą się np.: myślenie krytyczne, rozwiązywanie problemów i umiejętności analityczne, tak ważne we współczesnym świecie.

Do jakich jeszcze źródeł warto sięgnąć? Dużą pomocą mogą okazać się wyniki realizacji projektu „Laboratorium myślenia”, w którym znajdziemy m.in. informacje o relacji między konstrukcją zadania a jego trudnością, odtajnione zadania z obszaru nauk przyrodniczych z badania PISA 2006, a także kilka ujawnionych zadań z badania PISA 2018 z obszaru nauk przyrodniczych.

Literatura i netografia:

<https://www.podstawaprogramowa.pl/Szkola-podstawowa-IV-VIII/Biologia>

https://cke.gov.pl/images/_EGZAMIN_OSMOKLASISTY/Informatory/Informator_E8_biologia_100.pdf

http://produkty.ibe.edu.pl/docs/raporty/ibe-ee-1-4-raport-laboratorium_myslenia.pdf

www.bnd.ibe.edu.pl

<http://old.ifispan.waw.pl/pliki/science.pdf>

praca zbiorowa pod red. B Ostrowskiej i K. Spalika, *Umiejętności złożone w nauczaniu historii i przedmiotów przyrodniczych*, IFIS PAN, Warszawa 2010

Chemia na egzaminie ósmoklasisty

Krzysztof Błaszczak

W roku szkolnym 2021/2022 uczniowie ostatniej klasy szkoły podstawowej będą zobligowani do wybrania jednego z pięciu dodatkowych przedmiotów (w tym chemii) na egzaminie ósmoklasisty. Egzamin ten będzie sprawdzał, w jakim stopniu zostały przez uczniów opanowane wymagania określone w podstawie programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej w klasie VII i VIII.

Zadania, które znajdują się w arkuszu egzaminacyjnym, nie będą sprawdzały wszystkich wymagań zawartych w podstawie programowej, będą odnosiły się do wybranych wymagań ze wszystkich działów przewidzianych do realizacji w kursie chemii w szkole podstawowej, poprzez zadania otwarte i zamknięte różnego typu. Żeby uczniowie nie byli zaskoczeni i nie mieli trudności z poradzeniem sobie z danym typem zadania na egzaminie, nauczyciele chemii powinni podczas sprawdzania wiedzy i umiejętności konstruować tak prace kontrolne / testy, aby uwzględniać wszystkie typy zadań i przyzwyczajać uczniów do ich różnorodności. W poleceniu do zadania powinien występować co najmniej jeden czasownik wskazujący czynność do wykonania przez ucznia. Zadania powinny sprawdzać przede wszystkim umiejętności, a nie wiedzę.

Egzamin ósmoklasisty z chemii będzie trwał 90 minut. Czas trwania egzaminu może zostać wydłużony w przypadku uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym niepełnosprawnych, a także w przypadku cudzoziemców. Przewiduje się, że arkusz egzaminacyjny może zawierać od 20 do 30 zadań, a udział liczby punktów pochodzących z zadań zamkniętych i otwartych w wyniku sumarycznym wyniesie po ok. 50%. Zadania będą zróżnicowane pod względem sprawdzanych umiejętności, a także poziomu trudności i sposobu udzielania odpowiedzi. Sprawdzać będą przede wszystkim umiejętności złożone, takie jak: analiza, porównywanie, wnioskowanie. Zadania mogą występować pojedynczo lub w wiązkach tematycznych. Odwoływać się mogą do różnych obszarów i różnorodnej tematyki, a także do zróżnicowanych materiałów źródłowych, w tym: tekstów, tabel, wykresów, materiału ilustracyjnego, schematów i danych statystycznych. Żeby uczeń nie miał trudności czytania ze zrozumieniem i wyszukiwania odpowiednich informacji, rolą nauczyciela jest również wyposażenie go w te umiejętności poprzez konstruowanie zadań w odwołaniu do poprzedzającego je tekstu źródłowego. A zatem nauczyciele szkół podstawowych powinni zwracać uwagę i stosować w swojej praktyce tekst źródłowy w różnej formie podczas różnych form sprawdzania wiedzy i umiejętności, aby uczniowie mogli lepiej się przygotować do egzaminu zewnętrznego. W opublikowanym przez CKE *Informatorze o egzaminie ósmoklasisty z chemii od roku szkolnego 2021/2022*, zawierającym

przykładowe zadania, duży odsetek zadań bazuje właśnie na tekście źródłowym.

Chemia jest przedmiotem praktycznym i dlatego nauczyciele powinni w szerokim zakresie wprowadzać uczniów w świat wiedzy metodami praktycznymi: przez obserwacje i badanie właściwości substancji, eksperymenty laboratoryjne lub modelowanie. Sama projekcja filmu na lekcji z przebiegiem eksperymentu naprawdę nie wystarczy. Podstawa programowa chemii na pierwszym miejscu stawia eksperyment/doświadczenie jako warunek powodzenia w osiągnięciu celów sformułowanych w postaci wymagań ogólnych, które w ramach czynności praktycznych obejmują:

- bezpieczne posługiwanie się prostym sprzętem laboratoryjnym i podstawowymi odczynnikami chemicznymi;
- projektowanie i przeprowadzanie prostych doświadczeń chemicznych;
- rejestrowanie wyników w różnej formie, formułowanie obserwacji, wniosków oraz wyjaśnień;
- przestrzeganie zasad bezpieczeństwa i higieny pracy.

Najlepszą z możliwości jest stosowanie eksperymentu na lekcjach chemii, przeprowadzanego bezpośrednio przez samych uczniów. Dzięki temu młodzi ludzie uczą się całej procedury: od sformułowania pytania badawczego po wnioskowanie. Powody, dla których nauczyciele powinni możliwie jak najczęściej sięgać po eksperyment, są następujące: wykorzystanie go uatrakcyjni lekcję, skupia uwagę uczniów na omawianym temacie, sprzyja kontekstualizacji przyswajanej wiedzy (poprzez czytanie, słuchanie, obserwowanie przebiegu i dyskusję na temat wyników eksperymentu) oraz ułatwia trwale zapamiętywanie nowo nabytej wiedzy. Poza tym, ekspe-

ryment umożliwia rozwijanie aktywności uczniów i kształtowanie samodzielności w działaniu. Dzięki samodzielnemu wykonywaniu doświadczeń lub ich aktywnej obserwacji, uczniowie poznają metody badawcze oraz sposoby opisu i prezentacji wyników. Ten obszar jest najbardziej zaniedbany w edukacji. Potwierdza to moje kilkunastoletnie doświadczenie z pracy w komisji kuratorskiego konkursu wojewódzkiego z chemii, wcześniej dla uczniów gimnazjów, a teraz dla uczniów szkół podstawowych. Od lat jestem autorem arkuszy zadań tego konkursu, w każdej edycji znajdują się tam zadania sprawdzające wiedzę eksperymentalną czy zadania z metodyki badań. Okazuje się, że największe problemy uczniowie mają właśnie z poleceniami z tego zakresu. Nowy *Informator...* zawiera przykładowe zadania z obszaru metodyki badań. Do tej pory nigdy na egzaminie zewnętrznym dla gimnazjalistów nie pojawiały się tego typu polecenia. Nauczyciele zatem powinni zwrócić na nie uwagę, przyjrzeć się im i starać się również w swoim warsztacie pracy stosować podobne zadania. Warto, aby było ich możliwie jak najwięcej, aby kształtować u uczniów myślenie naukowe. ■

Krzysztof Błaszczak – doktor nauk przyrodniczych; posiada kwalifikacje w zakresie chemii, doradztwa zawodowego, organizacji i zarządzania oświatą oraz ochrony roślin; nauczyciel konsultant ds. chemii i oceniania w Warmińsko-Mazurskim Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli w Elblągu, trener; tutor; ekspert ds. awansu zawodowego nauczycieli; rzeczoznawca i autor programów nauczania; koordynator wielu konkursów przedmiotowych dla uczniów; mediator sądowy.

Zdrowie psychiczne dzieci i młodzieży – nowe poradniki dla nauczycieli i rodziców

Rola pracowników oświaty w promocii zdrowia psychicznego i w zapobieganiu zachowaniom autodestrukcyjnym u młodzieży oraz Rola rodziny i osób bliskich w promocii zdrowia psychicznego i w zapobieganiu zachowaniom autodestrukcyjnym u młodzieży to dwa praktyczne poradniki dostępne nieodpłatnie w wersji elektronicznej na stronie internetowej Ośrodka Rozwoju Edukacji (<https://tiny.pl/7dzh6>).

M.B.-U.

Fizyka na egzaminie ósmoklasisty

Tomasz Kacik,

nauczyciel doradca metodyczny CEN ds. fizyki

Informator omawiający egzamin ósmoklasisty z fizyki¹ składa się z dwóch części.

W pierwszej z nich mamy opis samego egzaminu, tzn. przedstawione są rodzaje/typy zadań egzaminacyjnych, ich spodziewana liczba w arkuszu i zasady punktowania.

W drugiej części, znacznie obszerniejszej, znajdują się przykładowe zadania z rozwiązaniami z każdego z czterech obszarów tematycznych (więcej o nich w dalszej części artykułu). Dla każdego zadania zostały także przedstawione wymagania ogólne i szczegółowe z podstawy programowej (PP) oraz zasady oceniania. Rozwiązania są bardzo szczegółowe i przedstawiają nawet sposób myślenia ucznia.

Sam egzamin będzie trwał 90 minut, a arkusz ma zawierać 20-30 zadań typu zamkniętego oraz otwartego. I tu warto zauważyć, że na egzaminie gimnazjalnym z zakresu przedmiotów przyrodniczych były tylko zadania zamknięte. Oprócz zadań pojedynczych, przewidziane są także wiązki, obejmujące od dwóch do czterech zadań, które łączy wspólny kontekst. W sumie zdający będzie mógł otrzymać 34 pkt. za poprawne rozwiązanie całego arkusza egzaminacyjnego – zob. tabela 1.

Zadania zostały przyporządkowane do czterech obszarów tematycznych, które są powiązane z treściami nauczania opisanymi w PP – zob. tabela 2.

W czasie pracy z arkuszem egzaminacyjnym uczeń będzie mógł wykorzystywać linijkę i kalkulator prosty. Nie ma natomiast żadnej informacji o tablicach fizycznych, zatem należy przyjąć, że takich nie będzie w sali egzaminacyjnej.

Informator zawiera szczegółowo omówione zadania ze wszystkich działów realizowanych

w klasie VII i VIII szkoły podstawowej. W sumie zadań jest 26, ale gdy potraktujemy każdy element w wiązce osobno, to mamy aż 63 różnorodne zadania. Pierwsze, na co zwraca się uwagę, to ładne, kolorowe zdjęcia, będące ilustracjami do zadań (kontenerowiec, atleta, Alicja z Krainy Czarów...) oraz duża ilość tekstu. Jest zastanawiające, jaką funkcję pełnią zdjęcia – jeżeli nie uzupełniają tekstu o dodatkowe informacje, to są niepotrzebne i mogą rozpraszają ucznia, który musi się skupić na tekście oraz wykorzystać swoje kompetencje językowe. W PP fizyki znajdujemy zapis o *czytaniu jako umiejętności rozumienia i refleksyjnego przetwarzania tekstów*², dlatego jednym z działań nauczyciela powinna być praca z **tekstem popularnonaukowym**, rozumiana jako jego analiza. Uczeń musi nauczyć się wyłuskiwać z tekstu ważne, potrzebne dane/informacje, interpretować je i wykorzystywać.

		Egzamin ósmoklasisty			Egzamin gimnazjalny		
Typ zadań	Postać zadań	Liczba zadań	Liczba pkt.	Procentowy udział pkt.	Liczb zadań	Liczba punktów	Procentowy udział pkt.
zamknięte	pojedyncze wiązka zadań	13-17	ok.17	ok. 50%	6-7	7 (28)*	100% (ok. 25%)*
otwarte	pojedyncze wiązka zadań	7-13	ok.17	ok. 50%	0	0	0%
RAZEM		20-30	34	100%	6-7	7	100%

Tabela 1. Różnice w doborze zadań z fizyki na egzaminie ósmoklasisty i gimnazjalnym

Obszar tematyczny	Treść nauczania – wymagania szczegółowe z PP	
mechanika	II. Ruch i siły III. Energia	I. Wymagania przekrojowe
zjawiska cieplne i właściwości materii	IV. Zjawiska cieplne V. Właściwości materii	
elektryczność i magnetyzm	VI. Elektryczność VII. Magnetyzm	
drgania, fale i optyka	VIII. Ruch drgający i fale IX. Optyka	

Tabela 2. Obszary tematyczne w Informatorze i odpowiadające im treści nauczania z podstawy programowej

¹ https://cke.gov.pl/images/_EGZAMIN_OSMOKLASISTY/Informatory/Informator_E8_fizyka_100.pdf

* Egzamin z fizyki był częścią egzaminu z przedmiotów przyrodniczych, trwającego 60 minut.

² Podstawa programowa kształcenia ogólnego z komentarzem. Szkoła podstawowa. Fizyka. MEN, ORE (<https://www.ore.edu.pl/wp-content/uploads/2017/05/fizyka.-pp-z-komentarzem.-szkola-podstawowa.pdf>)

Bardzo cieszy, że duża część zadań egzaminacyjnych to zadania kontekstowe, odwołujące się do codziennego życia ucznia.

W PP są określone główne obszary aktywności uczniów podczas zajęć fizyki: *eksperymentowanie, rozwiązywanie zadań problemowych oraz praca z materiałami źródłowymi*³. I tu mamy niespodziankę *in plus* – zadań, które odnoszą się do metody eksperymentu nie jest mało. Są to zadania 4., 8. (ciekawe i nietypowe), 10., 11., 16., 18., 19., 21. (szkoda, że nie wybrano sprężyny do zilustrowania fali podłużnej) i 22. Niestety, w obszarze rozumowania naukowego uczeń nie może się zbyt popisać, ponieważ tutaj ma najczęściej do czynienia z zadaniami zamkniętym, gdzie po prostu wybiera odpowiedzi spośród sugestii autora. Zatem jakie zadania są typu otwartego? Zdecydowana większość to po prostu ćwiczenia rachunkowe (30% wszystkich zadań), zatem autorzy Informatora zbyt nie przejęli się wytycznymi z PP, które mówią wprost: *rozwiązywanie zadań rachunkowych powinno stanowić element uzupełniający i nie dominować w procesie nauczania-uczenia się fizyki*⁴.

Przejdźmy do bardziej szczegółowego omówienia kilku zadań. Ciekawe zadanie 4. (swobodny spadek) ma niestety w treści jeden poważny błąd: autor uznał, że sformułowanie „upływał ustalony odstęp czasu” jest tożsame z „upływał jednakowy odstęp czasu”. Czy jest to sformułowanie jednoznaczne dla ucznia? Natomiast zadanie 5. (deskorolkarz) dotyczy ruchu krzywoliniowego, nieobecnego w PP, co czyni je bardzo trudnym. Tym bardziej, że uczniowie często wiążą prędkość ciała z działającą na nie siłą. Nasuwa się pytanie, czy nie ma lepszych przykładów ilustrujących działanie siły ciężkości?

Zadanie 7. (złoto) jest dobrym przykładem na to, po co w nauce czy w technice „te dziwne jednostki” – w tym wypadku mowa o mikrometrach. Szkoda, że autor zadania nie sprawdził jeszcze, czy uczeń jest świadomy, dlaczego wynik miał zapisać w mikrometrach.

Zadanie 13. (układ hamulcowy) to standardowe zadanie kontekstowe dot. prawa Pascala. No właśnie, z drugiego obszaru tematycznego mamy same standardy, autorzy niczym nie zaskakują.

Przejdźmy zatem do trzeciego obszaru tematycznego. Tutaj najciekawszym zadaniem jest 17. (oszczędność energii elektrycznej), ale kto z nas używa dzisiaj jeszcze żarówki 75 W? Można byłoby się pokusić o sprawdzenie, czy uczeń potrafi określić, na ile opłacalna jest inwestycja w wymianę źródeł światła. W ten sposób uzyskalibyśmy zadanie nie tylko ekologiczne, ale i ekonomiczne. A przecież o to chodzi w fizyce, aby uczeń był świadomy, że nie ma ścisłego podziału

na przedmioty / działy nauki, bo przecież nauka jest interdyscyplinarna. Kolejne zadanie, 18. (obwód elektryczny), sprawdza m.in., czy uczeń wie, jak podłączyć do obwodu elektrycznego woltomierz i amperomierz. I tutaj też mam wątpliwości, czy 2. sposób połączenia obwodu powinien znaleźć się w Informatorze.

Przedstawione zadania z ostatniego obszaru tematycznego kładą duży nacisk na zrozumienie, jaką rolę pełnią soczewki i zwierciadła. Skupię się na zadaniu 21. (fala dźwiękowa). Jeżeli przeanalizujemy podzadania 21.1 i 21.2, to zauważymy, że jeżeli uczeń nie wykona zadania pierwszego, to na pewno nie rozwiąże również zadania drugiego. Nie wiem, czy to zamierzone działanie, ale nawet na egzaminie maturalnym autorzy zadań wystrzegają się takich związków między podzadaniami. Na zakończenie jeszcze jedna uwaga dot. realizacji treści z zakresu drgań, fal i optyki. Pamiętajmy, żeby tak rozplanować nauczanie, aby wystarczyło nam czasu na zagadnienia z ostatniego obszaru tematycznego, jakim jest optyka.

Na co zwrócić uwagę w kontekście dobrego przygotowania naszych uczniów do nowego egzaminu z fizyki? Po pierwsze, młody człowiek musi mieć opanowane podstawowe **umiejętności rachunkowe**, tzn. cyfry znaczące, jednostki podstawowe i ich przedrostki (przeliczanie) oraz przekształcanie zależności. Po drugie, pamiętajmy, że wiele ważnych informacji dotyczących nas samych dociera do nas w postaci tabel, diagramów i wykresów, dlatego uczeń powinien umieć z nich korzystać: **odczytywać dane/informacje i interpretować je**, ewentualnie konstruować wykresy. Aby młodzi ludzie posiadli te umiejętności, muszą często je ćwiczyć, dlatego polecam rozwój tych umiejętności przy każdej możliwej okazji. Tak dobierajmy ćwiczenia, aby z jednej strony były atrakcyjne dla ucznia (czytaj: ciekawe), a z drugiej – rozwijały kompetencje rachunkowo-analityczne. Po trzecie, przez cały okres nauczania powinniśmy szczególnie zwracać uwagę na rozwijanie u uczniów **umiejętności opisu zjawisk fizycznych**. Polecam zastosowanie metody trzech kroków, w której uczeń:

- na przykładzie określa warunki konieczne do wystąpienia danego zjawiska;
- podaje jego najistotniejszą cechę, powołując się jednocześnie na właściwe prawo fizyczne;
- wskazuje, w jaki sposób wykorzystujemy omawiane zjawisko lub gdzie wokół nas ono występuje.

Pełniejszy obraz egzaminu powinniśmy mieć pod koniec bieżącego roku, gdy Centralna Komisja Egzaminacyjna opublikuje przykładowy arkusz egzaminu ósmoklasisty z fizyki. Tymczasem życzę Państwu powodzenia w przygotowywaniu uczniów do nowego egzaminu.

3 Tamże.

4 Tamże.

Geografia na egzaminie ósmoklasisty

Magdalena Jankun

Geografia jest przedmiotem, który może być wybrany na egzaminie ósmoklasisty w kolejnym roku szkolnym: 2021/2022. Jest bardzo prawdopodobne, że będzie to najczęściej zdawany przedmiot spośród innych w tej części egzaminu, takich jak biologia, fizyka, chemia czy historia. Możemy prognozować takie wybory uczniów szkół podstawowych na podstawie wieloletnich statystyk dotyczących matury z geografii – jednego z przedmiotów najczęściej wybieranych przez zdających.

Wychodząc naprzeciw oczekiwaniom Centralnej Komisji Egzaminacyjnej oraz uczniów i ich rodziców, każdy nauczyciel geografii w szkole podstawowej powinien przemodelować swój system sprawdzania wiedzy i umiejętności, który bardzo często nie odnosi się do obowiązujących norm, wymagań oraz obowiązku kształtowania kompetencji kluczowych.

Od czego zacząć?

Pierwszym elementem w pracy nauczyciela uczącego geografii powinna być pogłębiona analiza dokumentu opracowanego przez CKE pt. *Informator o egzaminie ósmoklasisty z geografii od roku szkolnego 2021/2022*. Są w nim zawarte najistotniejsze informacje dotyczącego przebiegu egzaminu, a także opis arkusza egzaminacyjnego, zasady oceniania i nowe przykładowe zadania przygotowane w oparciu o treści podstawy programowej z geografii dla klas V-VIII oraz z przyrody dla klasy IV szkoły podstawowej.

Zadania egzaminacyjne będą różnicowane i opracowane według poszczególnych umiejętności geograficznych, ale w głównej mierze – nastawione na sprawdzanie opanowania umiejętności złożonych, takich jak analiza, wnioskowanie, ocenianie, określanie czy obliczanie, np.:

- analizowanie danych pozyskanych podczas prowadzenia obserwacji i pomiarów w terenie oraz formułowanie wniosków na ich podstawie;
- korzystanie z planów, map, fotografii, rysunków, wykresów, diagramów, danych statystycznych, tekstów źródłowych w celu zdobywania, przetwarzania i prezentowania informacji geograficznych;
- interpretowanie map różnej treści;
- określanie związków i zależności między poszczególnymi elementami środowiska przyrodniczego, społeczno-gospodarczego i kulturowego, formułowanie twierdzenia o prawidłowościach, dokonywanie uogólnień;
- ocenianie zjawisk i procesów społeczno-kulturo-

wych oraz gospodarczych zachodzących w Polsce i w różnych regionach świata;

- stawianie pytań, formułowanie hipotez oraz proponowanie rozwiązań problemów dotyczących środowiska geograficznego;
- umiejętność percepcji przestrzeni i wyobraźni przestrzennej;
- analizowanie racjonalnych działań prośrodowiskowych i społecznych;
- analizowanie możliwości zastosowania wiedzy i umiejętności geograficznych w życiu codziennym.

Zadania będą odwoływały się do różnych materiałów źródłowych: map, planów, zdjęć, schematów, danych statystycznych. Procentowo układ treści będzie podzielony na zagadnienia dotyczące geografii Polski (50%) oraz geografii fizycznej (50%). W konstrukcji testu przewiduje się 50% punktów za zadania zamknięte oraz 50% za zadania otwarte (łącznie 20-30 zadań w całym arkuszu).

Wśród zadań zamkniętych będą dominowały zadania prawda-falsz, wielokrotnego wyboru oraz na dobieranie. Zadania takiego formatu często będą wymagały od ucznia analizy w oparciu o podane źródła geograficzne, np. mapę i fotografię – po to, by sprawdzić, w jaki sposób odnajduje się on w przestrzeni geograficznej. Przykład takiego zadania znajduje się w *Informatorze...* na stronie 15. Przyjęto zasadę, że prawidłowe wykonanie zadania zamkniętego przez ucznia daje mu możliwość uzyskania maksymalnie 1 punktu.

Zadania otwarte, w których uczeń samodzielnie formułuje odpowiedzi, to m.in.: zadania z luką (wymagające uzupełnienia zdania bądź krótkiego tekstu jednym lub kilkoma wyrazami) oraz zadania krótkiej odpowiedzi (wymagające udzielenia odpowiedzi w postaci pełnego zdania lub dwóch, trzech zdań, sprawdzające umiejętności związane z argumentowaniem, wnioskowaniem, wyjaśnianiem, uzasadnianiem, formułowaniem opinii). Przykładem może być

zadanie 6.2 ze strony 19 *Informatora...*. Zadania tego typu są oceniane na 2 punkty. Jeżeli uczeń udzieli poprawnej odpowiedzi w trzech wierszach, uzyskuje maksymalną liczbę punktów, jeśli w dwóch – dostaje 1 punkt. Nawet gdy poprawnie udzieli odpowiedzi w jednym wierszu, otrzymuje 0 punktów. Taki sposób oceniania jest stosowany na egzaminie maturalnym.

Konstrukcja opisanych powyżej typów zadań wymaga od nauczyciela o wiele więcej czasu i kreatywności, aby sprostać nowym wytycznym CKE i osiągnąć satysfakcję z wyników uczniów na egzaminie ósmoklasisty.

Co powinien zrobić Nauczyciel?

Każda lekcja geografii powinna być na tyle przemyślana, aby uczniowie korzystali z różnych źródeł geograficznych, odnosili się do map cyfrowych, atlasów geograficznych, fotografii, czasopism, podręczników czy e-zasobów. Jest to niezbędne, aby młodzi ludzie jak najwcześniej nauczyli się analizować, interpretować oraz wyciągać wnioski.

Wszystkie zajęcia powinny być tak przygotowane, by wzbudzać u uczniów zainteresowanie i chęć uczestnictwa w nich. Dobrym sposobem jest wykorzystanie wszechobecnej nowoczesnej technologii, w której uczniowie w większości doskonale się odnajdują.

Powinniśmy wyeliminować bierne uczestnictwo w lekcji. Jak najmniej wykładni nauczyciela, a jak najwięcej czynności i pracy uczniów. Nie stosujemy zadań, które przymuszają ucznia do bezmyślnego przenoszenia faktów/informacji z podręcznika do zeszytu przedmiotowego.

Na podsumowanie każdej lekcji nauczyciel powinien przygotować kilka ćwiczeń w nowej formule, które wyświetli na ekranie multimedialnym / tablicy

interaktywnej po to, aby uczniowie zaznajamiali się z nowymi typami zadań oraz zasadami ich oceniania.

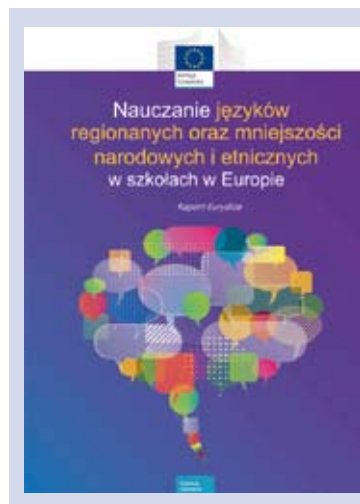
Warto też stosować zadania zawierające obszernie treści, np. z materiału źródłowego, w których uczniowie będą zobligowani do czytania ze zrozumieniem, interpretowania informacji oraz wyciągania wniosków. Taki rodzaj ćwiczeń dobrze sprawdzi się w pracy w grupie.

Nauczyciel powinien na każdym sprawdzianie, pracy klasowej czy kartkówce stosować polecenia skonstruowane na wzór zadań egzaminacyjnych po to, by przyzwyczajać uczniów do nowych mechanizmów wykorzystywanych w arkuszach egzaminacyjnych z geografii.

Jednocześnie należy mieć świadomość, że dobry wynik ucznia na egzaminie ósmoklasisty nie zależy od liczby przerobionych testów, ale jest przede wszystkim wynikiem całościowego przygotowania młodego człowieka oraz jego świadomości własnej wiedzy i umiejętności.

Egzamin z geografii będzie trwał 90 min, z możliwością wydłużenia czasu dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

Magdalena Jankun – magister geografii; nauczyciel dyplomowany; nauczyciel konsultant ds. geografii i przyrody w Warmińsko-Mazurskim Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli w Elblągu; trenerka; moderatorka programów naprawczych; ekspert ds. awansu zawodowego nauczycieli; egzaminator OKE; koordynatorka konkursów przedmiotowych dla uczniów; autorka programów nauczania i publikacji o tematyce edukacyjnej.

Nauczanie języków regionalnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych w szkołach w Europie

Krótki raport [dostępny nieodpłatnie pod adresem: <https://tiny.pl/7dzxk>] przedstawia aktualną politykę poszczególnych krajów europejskich w dziedzinie nauczania języków regionalnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych w szkołach. W raporcie można znaleźć: wykaz tych języków; informacje dotyczące legislacji obowiązującej w Europie odnoszącej się do tych języków; przykłady działań mających na celu organizację różnych form nauczania tych języków w ramach systemu edukacji danego kraju; przykłady wybranych projektów edukacyjnych finansowanych przez Unię Europejską, które wspierają nauczanie tych języków w szkołach w Europie.

źródło: <https://eurydice.org.pl>

Historia na egzaminie ósmoklasisty

Anna Krajnowska,
nauczyciel konsultant CEN ds. historii i WOS

Zgodnie z kalendarzem reformy oświaty opublikowanym przed kilkoma laty, rok szkolny 2021/2022 zakończy się nową formułą egzaminu dla uczniów klas VIII, finalizujących w ten sposób edukację na poziomie szkoły podstawowej. Nowością będzie wymóg przystąpienia do czwartego egzaminu – z przedmiotu, który zostanie wskazany przez każdego ósmoklasistę na początku ostatniego roku nauki w szkole podstawowej (wg opublikowanych wytycznych termin składania deklaracji przewidziano do 30 września). Kolejny obowiązkowy egzamin z wybranego przedmiotu wydłuży dotychczasowy trzydniowy blok egzaminacyjny do czterech dni.

Uczniowie będą mogli wybrać tylko jeden spośród całego zaproponowanego wachlarza przedmiotów, potwierdzając tę decyzję pisemną deklaracją podpisaną przez rodziców i składaną w pierwszym miesiącu nauki w kl. VIII.

Na początku września br. na stronie internetowej Centralnej Komisji Egzaminacyjnej (<https://cke.gov.pl/egzamin-osmoklasisty>) zostały opublikowane informatory zawierające zasady oraz przykładowe arkusze zadań dla przedmiotów, które poszerzą zakres egzaminowania absolwentów klas VIII szkół podstawowych w całym kraju od roku 2021/2022. W tomie poświęconym egzaminowi z historii, we wstępie poprzedzającym obszerny zestaw przykładowych zadań, które będą stanowiły trzon planowanych arkuszy egzaminacyjnych, zostały zawarte podstawowe informacje dot. celu, zakresu i planowanego przebiegu egzaminu.

Autorzy ww. Informatora, a są nimi eksperci ds. egzaminów zewnętrznych z historii ze wszystkich Okręgowych Komisji Egzaminacyjnych, przedstawili również opis planowanego arkusza egzaminacyjnego, ze wskazaniem dominujących umiejętności, które będą sprawdzane podczas trwającego 90 min. egzaminu przedmiotowego. *Zadania (...) sprawdzają przede wszystkim umiejętności złożone, takie jak analiza, porównywanie, wnioskowanie, uogólnianie. Mogą występować pojedynczo lub w wiązkach tematycznych. Odwołują się do różnych epok i różnorodnej tematyki, a także do zróżnicowanych materiałów źródłowych, w tym: tekstów, materiałów ikonograficznych, kartograficznych, schematów genealogicznych i danych statystycznych.*²

Zostały zestawione także przewidywane proporcje rodzajów zadań oraz punktacja, która będzie obo-

wiązywała za ich rozwiązanie. Uproszczony schemat prezentuje poniższa tabela.

Rodzaj zadań	Liczba zadań	Łączna liczba punktów	Udział w wyniku sumarycznym
zamknięte	15-17	ok. 17	ok. 50%
otwarte	9-11	ok. 17	ok. 50%
RAZEM	24-28	34	100%

źródło: „Informatory o egzaminie ósmoklasisty z historii od roku szkolnego 2021/2022”, Centralna Komisja Egzaminacyjna, Warszawa 2020, str. 6

Ponadto we wstępie zasygnalizowano ogólne zasady oceniania, z zaznaczeniem, że ich uszczegółowienie będzie wynikało z zawartości każdorazowego arkusza egzaminacyjnego.

Istotę opublikowanego Informatora, który zapewne w zamierzeniu autorów ma posłużyć za przewodnik dla nauczycieli przedmiotu w szkołach podstawowych, stanowią zawarte w nim przykładowe zadania. Każde z nich poza tzw. „wyposażeniem”, czyli materiałami źródłowymi, zawiera wskazanie wymagań ogólnych i szczegółowych z podstawy programowej, zasady oceniania oraz rozwiązanie, także przykładowe – w przypadku zadań otwartych.

Przywołany na kolejnej stronie przykład³, doskonale ilustruje charakter, konstrukcję i treści zawarte w opublikowanym Informatorze dot. egzaminu z historii po szkole podstawowej. Jest on bardzo spójny z Informatorem dot. tego samego przedmiotu na wyższym poziomie edukacyjnym, które to opracowanie może stanowić ciekawą inspirację nie tylko dla nauczycieli historii.

2 „Informatory o egzaminie ósmoklasisty z historii od roku szkolnego 2021/2022”, Centralna Komisja Egzaminacyjna, Warszawa 2020, str. 6.

3 „Informatory o egzaminie ósmoklasisty z historii od roku szkolnego 2021/2022”, Centralna Komisja Egzaminacyjna, Warszawa 2020, str. 36-38.

Zadanie 25. (0–4)

Pocztówka

N. Davies, *Od / do: Najnowsze dzieje Polski według historii pocztowej*, t. 1, Warszawa 2008.

25.1. Podaj nazwy dwóch XIX-wiecznych wydarzeń z historii Polski, do których nawiązuje pocztówka przedstawiona na ilustracji.

Wymaganie ogólne

II. Analiza i interpretacja historyczna.

1. Krytyczne analizowanie informacji uzyskanych z różnych źródeł [...], próba wyciągania z nich wniosków.

Wymagania szczegółowe

XX. Ziemie polskie w latach 1815–1848. Uczeń:

- 3) przedstawia przyczyny wybuchu powstania listopadowego [...].

XXII. Powstanie styczniowe. Uczeń:

- 2) dokonuje charakterystyki działań powstańców [...].

Zasady oceniania

1 pkt – podanie dwóch nazw wydarzeń.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub niepełna albo brak odpowiedzi.

Rozwiązanie

powstanie listopadowe, powstanie styczniowe

25.2. Wyjaśnij, jaką wymowę miała pocztówka.

Wymaganie ogólne

II. Analiza i interpretacja historyczna.

1. Krytyczne analizowanie informacji uzyskanych z różnych źródeł [...], próba wyciągania z nich wniosków.

Wymagania szczegółowe

XX. Ziemie polskie w latach 1815–1848. Uczeń:

- 3) przedstawia przyczyny wybuchu powstania listopadowego [...].

XXII. Powstanie styczniowe. Uczeń:

- 2) dokonuje charakterystyki działań powstańców [...].

Zasady oceniania

1 pkt – wyjaśnienie wymowy pocztówki.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązania

- Wezwanie do walki o niepodległą Polskę.
- Przypomnienie o niepodległościowych działaniach mieszkańców ziem polskich w XIX wieku.
- Głoszenie wspólnoty trzech narodów zamieszkujących dawne ziemie Rzeczypospolitej.

Wymagania szczegółowe

XX. Ziemie polskie w latach 1815–1848. Uczeń:

- 3) przedstawia przyczyny wybuchu powstania listopadowego [...].

XXII. Powstanie styczniowe. Uczeń:

- 2) dokonuje charakterystyki działań powstańców [...].

Zasady oceniania

2 pkt – wskazanie dwóch elementów graficznych i wyjaśnienie symboliki każdego z nich.

1 pkt – wskazanie jednego elementu graficznego i wyjaśnienie jego symboliki.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub niepełna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązania

trójdzielna tarcza herbowa – państwo składające się z trzech narodów, wspólnota narodów

korona – suwerenność państwa

Pogoń – naród litewski

biały orzeł – naród polski

archanioł Michał – naród ruski

Dla uzyskania dobrego rozumienia poszczególnych poleceń w zadaniach zamkniętych oraz otwartych w arkuszach egzaminacyjnych warto objaśniać uczniom pełne znaczenie używanych czasowników operacyjnych. Można to zrobić, wykorzystując poniższe zestawienie, opracowane na podstawie materiałów Centralnej Komisji Egzaminacyjnej (www.cke.gov.pl).

Czasownik operacyjny	Przykładowe zastosowanie
Rozstrzygnij	Zajmij stanowisko, czy podane informacje są: prawdziwe/falszywe; słuszne/niesłuszne; użyteczne/nieuzyteczne itp.
Rozważ	Podaj argumenty i kontrargumenty dla podanej tezy oraz oceń ich prawdziwość (słuszność).
Scharakteryzuj	Opisz przebieg wydarzeń, procesów lub zjawisk z podaniem: najważniejszych faktów, przyczyn, następstw, głównych uczestników.
Wyjaśnij	Przedstaw rozumowanie, w którym na podstawie własnej wiedzy i/lub podanego materiału źródłowego oddasz sens podanego zjawiska/wydarzenia/procesu. Przedstaw fakty i/lub przyczyny/skutki działań ludzkich (jednostek, grup, instytucji) oraz relacje/zależności między faktami/zjawiskami/procesami. Przedstaw przyczyny/skutki powstawania różnych interpretacji wydarzeń/zjawisk/procesów.
Wymień (podaj)	Wypisz oczekiwane cechy faktów/zjawisk/procesów lub same fakty/zjawiska/procesy, według podanego kryterium zawartego w poleceniu, na podstawie materiału źródłowego.

Na koniec pozostaje jeszcze do rozważenia kontekst, w jakim będzie przebiegać planowany egzamin. Otóż nikt zapewne nie zna nauczyciela, który chciałby źle uczyć swoich uczniów. Przeczyłoby to wszelkiej logice. Jednak... Obecnie urzędujący minister edukacji już zasygnalizował wprowadzenie zmian w zapisach obowiązujących aktualnie przedmiotowych podstaw programowych – szczególnie ma to dotyczyć historii, języka polskiego i wiedzy o społeczeństwie. A to polityka

oświatowa państwa określa, czego będą nauczani młodzi ludzie w polskiej szkole, pozostawiając nauczycielom rozstrzygnięcie, jak będą to robili. Natomiast o tym, co i w jaki sposób będzie sprawdzane, decyduje całościowo jeszcze inna instytucja. A zatem eksperci CKE oraz OKE są pomysłodawcami i twórcami zadań egzaminacyjnych, a nauczyciele mają zrobić wszystko (?), aby ich uczniowie zdali egzaminy z najlepszymi wynikami, często w efekcie narażając się na zarzut, że uczą „pod egzamin”. Przecież mogłoby być tak, jak powiedział Albert Einstein: *Nauka w szkołach powinna być prowadzona w taki sposób, aby uczniowie uważali ją za cenny dar, a nie za ciężki obowiązek.*

Na koniec pytanie natury ogólnej: czy w obecnej rzeczywistości edukacji, opartej na zdalnym nauczaniu doby pandemii, istnieje równy dostęp do przekazywanej wiedzy oraz stosowanych narzędzi i form komunikacji dla wszystkich zainteresowanych stron? Zapewne nie.

Inne zmiany w egzaminach zewnętrznych

Od 1 września 2020 r. na stronie internetowej Centralnej Komisji Egzaminacyjnej (<https://cke.gov.pl>), oprócz informatorów egzaminu ósmoklasisty od roku szkolnego 2021/2022, są również dostępne nowe informatory dot. egzaminu zawodowego oraz egzaminów eksternistycznych. **Nowe informatory dot. egzaminu zawodowego**, zawierające również treści multimedialne, odnoszą się do kształcenia według podstawy programowej kształcenia w zawodzie szkolnictwa branżowego z 2019 r.

Informator o egzaminach eksternistycznych przeprowadzanych od sesji jesiennej 2022 r. z zakresu wymagań określonych w podstawie programowej kształcenia ogólnego dla **branżowej szkoły I stopnia** obejmuje część ogólną oraz części dot. poszczególnych przedmiotów: j. polskiego, historii, wiedzy o społeczeństwie, j. angielskiego, j. rosyjskiego, j. niemieckiego, j. francuskiego, biologii, geografii, podstaw przedsiębiorczości, chemii, matematyki, informatyki oraz fizyki.

Informator o egzaminach eksternistycznych przeprowadzanych od sesji jesiennej 2022 r. do sesji zimowej 2024 r. z zakresu wymagań określonych w podstawie programowej kształcenia ogólnego dla **branżowej szkoły II stopnia** również zawiera część ogólną, a także części przedmiotowe (j. polski, j. angielski, j. rosyjski, j. niemiecki, j. francuski, matematyka, informatyka).

M.B.-U.

forum edukacyjne

Szkolne obchody Międzynarodowego Dnia Migrantów

Sylvia Kilanowska-Męczykowska,
nauczyciel konsultant CEN ds. języka polskiego
i pracy z uczniem z doświadczeniem migracji

W naszych szkołach słycać coraz więcej nowych języków. Mowa tu nie tylko o lekcjach języka angielskiego czy hiszpańskiego, ale o językach, którymi posługują się nowi uczniowie, którzy przybyli do nas z innych, czasami bardzo odległych państw. Uczniowie z doświadczeniem migracji, bo o nich mowa, to nie tylko cudzoziemcy, ale także osoby powracające (reemigranci), dzieci z rodzin wielojęzycznych i wielokulturowych, uchodźcy oraz repatrianci.

International Migrants Day to coroczne święto obchodzone na świecie 18 grudnia, ustanowione przez Zgromadzenie Ogólne ONZ 4 grudnia 2000 r. (rezolucja 55/93) w celu zapewnienia przestrzegania praw człowieka i podstawowych wolności wszystkich migrantów. Data obchodów nie jest przypadkowa, bowiem 18 grudnia 1990 r. Zgromadzenie Ogólne ONZ uchwaliło Międzynarodową Konwencję o Ochronie Praw Wszystkich Pracowników – Migrantów i Członków Ich Rodzin (rezolucja 45/158)².

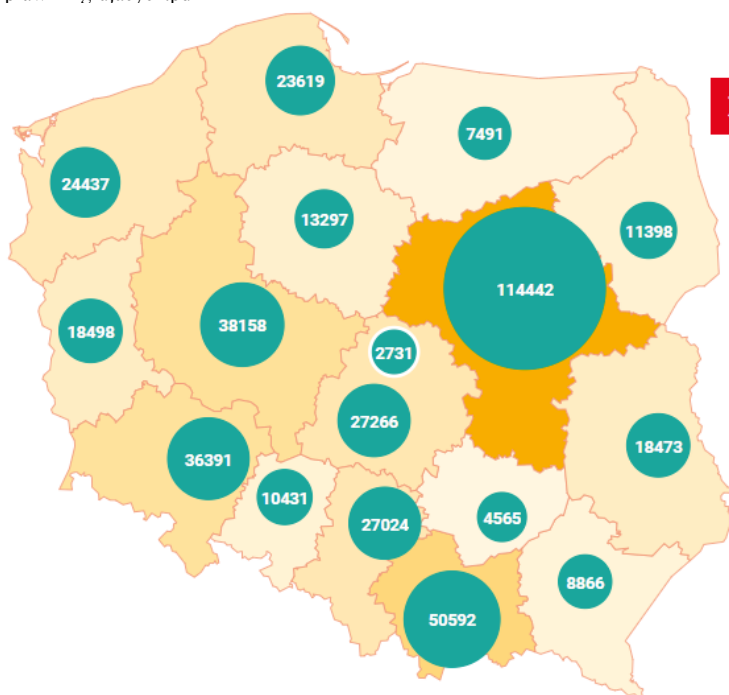
Jak podaje Ośrodek Informacji ONZ w Warszawie, na świecie co 35 osoba jest migrantem, żyje i pracu-

je poza krajem swojego pochodzenia. Migranci stanowią część populacji we wszystkich państwach na świecie. Serwis Urzędu Do Spraw Cudzoziemców (www.migracje.gov.pl) przedstawia interaktywną mapę³, która pokazuje skalę migracji na terytorium naszego państwa:

W polskich szkołach słycać więc języki z różnych stron świata, choć w naszym województwie dominuje język ukraiński i rosyjski. Mamy zatem powód i okazję, aby świętować Międzynarodowy Dzień Migrantów.

² http://www.praca.ffm.pl/download/publikacje_onz/Konwencja_ws_ochrony_praw_migrujacych.pdf

³ <https://migracje.gov.pl/statystyki/zakres/polska/typ/dokumenty/widok/mapa/rok/2020/?x=0.6667&y=1.2064&level=1> (dostęp 03.11.2020)

PODZIEL SIĘ LUB POBIERZ

WAŻNE INFORMACJE

Mapa pokazująca Aktualne dokumenty dotyczy liczby cudzoziemców posiadających aktualnie ważne dokumenty uprawniające do pobytu w Polsce (nie mylić z liczbą wydanych zezwoleń na pobyt w danym roku). Nie należy także sumować danych dot. „aktualnych dokumentów” np. rok do roku, ponieważ danych tych nie należy kumulować. Aby uzyskać dane dot. np. liczby wydanych zezwoleń na pobyt należy w menu po lewej stronie wybrać opcję „wydane decyzje” oraz decyzje „pozytywne”.

PODSUMOWANIE

Razem wszystkie organy: **439615**
 Najwięcej Wojewoda Mazowiecki: **114442**
 Najmniej Szef Urzędu Ds. Cudzoziemców: **2731**
 Inne organy: **1936**

Co możemy zaproponować społeczności szkolnej? Pomysłów jest wiele, a część z nich można zaadaptować do dzisiejszej, zdalnej rzeczywistości edukacyjnej. Kilka inspiracji znajdzie Państwo w dalszej części artykułu.

Gry już dawno zdobyły serca polskich uczniów, więc możemy je wykorzystać także i z tej okazji. W ubiegłym roku na stronie internetowej Miasta Gdańska⁴ została udostępniona gra dydaktyczna „Poczuj się jak migrant”. Gra powstała właśnie z okazji obchodów Dnia Migrantów. Pierwszy raz rozegrano ją w Szkole Podstawowej nr 81 w Gdańsku, w której mieszczą się oddziały przygotowawcze. Gra jest przeznaczona dla uczniów klas V-VIII SP. Ta innowacyjna edukacyjna zabawa fabularna dotyczy tematu migracji, a przygotowana została przez Stowarzyszenie „Na Styku” do bezpłatnego wykorzystania przez szkoły. Pakiet materiałów w wersji elektronicznej znajduje się tu: <https://tiny.pl/727g9>.

Przykładowe elementy gry „Poczuj się jak migrant”

⁴ <https://www.gdansk.pl/wiadomosci/poczuj-sie-jak-migrant-bezplatna-gra-dla-szkol-do-pobrania,a,161093> (dostęp 03.11.2020)

Zdalne nauczanie ma też swoje plusy, nie ograniczają nas bowiem odległości i granice. Możemy skorzystać z okazji i zaprosić na spotkanie do naszej klasy **gości**, którzy podzielą się swoim doświadczeniem i opowiedzą o rodzinnym kraju. Będą to historie o przyjeździe do Polski, pierwszych trudnych chwilach, uczeniu się języka polskiego i poznawaniu naszej kultury. Gdzie szukać takich gości? Mogą to być rodzice naszych uczniów, członkowie stowarzyszeń i organizacji pozarządowych, a także nauczyciele, bo tych, pochodzących z innych krajów, również jest wśród nas coraz więcej. Przy okazji możemy z naszymi uczniami ćwiczyć formułę wywiadu, zachęcić ich do przygotowania pytań czy napisania artykułu do szkolnej gazetki.

Jeśli nie mamy możliwości zaproszenia gości, **zachęćmy naszych uczniów cudzoziemskich do opowiedzenia o sobie**, o swoim kraju i szkole, w której się uczyli. Niech staną się ekspertami, zaprezentują swoje pasje, pokażą mocne strony. Część lekcji może być poprowadzona w języku obcym dla ich polskich kolegów i koleżanek. Niech i oni na chwilę poczują się jak migranci! Porozmawiajmy później z klasą o tym, jak czuli się nasi uczniowie, gdy nie rozumieli ani słowa z przekazu, i co by im pomogło odnaleźć się w realiach polskiej szkoły. Taka lekcja kształcąca postawę empatii na pewno zapadnie w pamięć naszej klasie, jednocześnie wzmocni uczniów z doświadczeniem migracji.

Dobrym pomysłem na obchody Dnia Migrantów są **lekcje przedmiotowe odwołujące się do tematyki migracji**. Na godzinach wychowawczych możemy

np. skorzystać z filmów z cyklu „Narracje Migrantów”⁵. Historie nastoletnich uczennic Czechenki Fatimy i Wietnamki Hani pozwolą naszym uczniom spojrzeć na polską szkołę ich oczyma. Każdemu z filmów towarzyszą materiały dydaktyczne przygotowane przez Polskie Forum Migracyjne.

Ciekawe materiały na lekcje przedmiotowe znajdziemy na stronach Centrum Edukacji Obywatelskiej, w ramach projektów: *Porozwijajmy o uchodźcach*

⁵ <http://ffrs.org.pl/aktualne-dzialania/nm/materiały-pomocnicze-do-filmow> (dostęp: 03.11.2020)

Od projektowych piątków do...

z Karoliną Gawęł rozmawia Joanna Aleksandrowicz,
specjalista CEN ds. edukacji wczesnej

Joanna Aleksandrowicz: W czasie swojej pracy w szkole publicznej organizowała Pani wolne piątki, czyli takie dni, kiedy to uczniowie decydowali i planowali, co będą robić. Jak to się stało, że zaczęła Pani organizować takie dni?

Karolina Gawęł: Wolne piątki wynikły z tego, że odkąd zaczęłam pracę w szkole, miałam niezgodę na tradycyjny model nauczania. Zawsze trochę poszukiwałam i nie podobały mi się pewne rozwiązania. Kiedy zaczęłam pracę w szkole, stwierdziłam, że muszę coś zmienić. Zrezygnowałam z ocen, podręczników i zeszytów ćwiczeń, a po jakimś czasie – po kolejnych poszukiwaniach i chyba najbardziej po wizycie w Wiosce Bullerbyn, którą prowadzi Fundacja Bullerbyn na rzecz Wspólnoty Dzieci i Dorosłych – stwierdziłam, że trzeba zrobić coś, co sprawi, że dzieciaki same będą chciały się uczyć i będą przejmowały za to odpowiedzialność. Wiedziałam, że nie powinny pozostawać biernymi odbiorcami tego, co oferuje im szkoła. Porozmawiałam z dziećmi – wtedy to była kl. II – o tym, że mam taki pomysł: w piątki nie będę prowadziła lekcji, tylko oni będą robić to, co chcą. Z piątku na piątek działania i podejście dzieci zmieniały się. Coraz lepiej potrafiły zaplanować swoją aktywność. Wiedziały, ile czasu coś im zajmuje, co dadzą radę zrobić same, a czego – nie. Fajnie było oglądać ich odpowiedzialność i chęć do nauki. Taki był początek. Z czasem stało się to normalne, że mamy w piątek wolne. Nikt już nie myślał, że mogłoby być inaczej. Miałam tak ułożony plan, żeby w piątki nic mi nie przeszkadzało. W tym dniu angielski był na końcu, żeby nie rozbijać pracy dzieci.

J.A.: Czy to były projekty tylko na jeden piątek, czy też dzieci przenosiły je na kilka kolejnych projektowych piątków?

K.G.: Często były to projekty na kilka piątków albo projekty grupowe, w których dzieci dzieliły się zadaniami oraz odpowiedzialnością i przez kilka piątków pracowały razem. Były też projekty jednorazowe, szybkie. Czasem dziecko nie wiedziało, co chce robić – wtedy brało książkę i czytało albo malowało coś. Dla mnie to też było w porządku. Obserwowałam moich podopiecznych i zapisywałam,

kto co robi. Widziałam, jak funkcjonują i jak zmienia się ich podejście do tego, co robią. Na samym początku dzieciaki chciały cały czas malować farbami, bo tego zwykle jest mało podczas lekcji. Chcieli mieszać farby, malować rękoma, tak żeby się ubrudzić, albo robić jakieś proste rzeczy. Z czasem projekty stawały się bardziej skomplikowane i lepiej zaplanowane. Dzieciaki przygotowywały się do nich w domu albo szły do biblioteki i zbierały materiały. Jak już zobaczyły, że to jest ich przestrzeń, że nikt im niczego nie narzuca, to po jakimś czasie zaczęły brać odpowiedzialność. Zauważyły, że to jest dla nich, że to je rozwija. Chociaż zdarzało się też, że nie chciały prezentować efektów swojej pracy. Bywało różnie. Ważne, że nikt tego nie oceniał, nie wartościował. Mogli nic nie robić w piątek albo mogli zrobić wszystko, kwestia wyboru.

J.A.: Od dwóch lat pracuje Pani w szkole alternatywnej i nie organizuje już wolnych piątków. Teraz pracuje Pani metodą projektów. Jak to przebiega?

K.G.: W mojej szkole jest zupełnie inna organizacja pracy niż w placówkach publicznych. Pracujemy trochę jak szkoły montesoriańskie, czyli w grupach różnowiekowych. Ja mam w mojej grupie pierwszo-, drugo- i trzecioklasistów. Trzy poziomy dzieciaków, ale tak naprawdę – o wiele więcej poziomów, bo wiadomo, że każdy jest z czegoś innego na innym etapie niż koledzy. To dzieci decydują, jaki projekt realizujemy. Odbywa się głosowanie, mój głos liczy się tak samo, jak głos każdego z uczniów. Czasem mój pomysł wygrywa, a czasem przegrywa – różnie bywa. Nie mamy książek, zeszytów ćwiczeń, ocen i takiego programu nauczania, który określa, że teraz muszę zrealizować trzy lekcje o jesieni, a potem – o czymś innym. Po prostu robię to, na co w danej chwili mamy ochotę. Zazwyczaj projekty trwają dwa, trzy tygodnie, czasem miesiąc lub półtora miesiąca. Tak naprawdę trudno mi zaplanować coś na dłużej niż jeden projekt. Nasza praca rozpoczyna się od tego, że siadamy w kręgu... Właściwie to w taki sposób rozpoczynamy każdy dzień: siadamy w kręgu i rozmawiamy ze sobą. Mówimy, co u nas słychać, jak się dzisiaj czujemy, a także planujemy pracę. Zazwyczaj odbywa się to w poniedziałek. Ro-

bimy burzę mózgow, spisujemy pomysły na projekty i od razu zastanawiamy się, co moglibyśmy robić w ramach zaproponowanych tematów. Następnie głosujemy. Kiedy wybierzemy jakiś temat, to tworzymy do tego siatkę projektu, czyli robimy kolejną burzę mózgow na temat tego, co byśmy chcieli w tym projekcie zrobić i kto chciałby wziąć odpowiedzialność za co. Odpowiedzialność za zadanie jest bardzo ważna. Na przykład w ubiegłym roku realizowaliśmy projekt o zwierzętach i jedna dziewczynka była odpowiedzialna za to, żeby zrobić harmonogram przeprowadzania zwierząt do szkoły, tak żeby pies z kotem się nie pogryzł. To była bardzo ważna funkcja. Ja w ogóle nie wnikałam w to, jak dzieci się umówiły, czy uzgodniły cokolwiek z rodzicami itp. To zawsze jest ich projekt, a nie mój. Ja tylko pracuję razem z nimi. Wracając do naszego trybu pracy: kiedy stworzymy siatkę projektu, to otwieram podstawę programową i sprawdzam, o co mogłabym jeszcze ją poszerzyć, co jeszcze mogłabym przy tej okazji zrealizować. Powstaje harmonogram, z którym możemy dalej pracować. Dzieci przygotowują się do zajęć i ja się przygotowuję do zajęć. Zazwyczaj zapraszamy bardzo wielu gości i wychodzimy do wielu miejsc. W tym roku tego typu działania są ograniczone, ale nadal mamy wolne piątki, kiedy wychodzimy na cały dzień, w ogóle nie ma nas w szkole. Odwiedzamy miejsca związane z realizowanym aktualnie projektem.

J.A.: Jakie to miejsca?

K.G.: Na przykład idziemy do weterynarza albo na warsztaty związane z gotowaniem. Jeżeli nie mamy wyjścia tematycznego związanego z projektem, to spędzamy cały dzień w lesie, realizując tam np. edukację przyrodniczą.

J.A.: To tak, jak w szkołach skandynawskich.

K.G.: Tak. I dzieciaki wiedzą, że muszą mieć odpowiednie ubrania na te wyjścia.

J.A.: Gdybym weszła w trakcie zajęć do Pani klasy, co bym zobaczyła?

K.G.: Bałagan 😊 Na pewno rzuca się w oczy to, że mamy niestandardowo ustawione ławki – są one w różnych miejscach sali, nie stoją w rzędach przed tablicą. Nie ma też takiego miejsca, w którym nauczyciel mógłby stanąć i przemawiać do dzieci tak, żeby wszystkie na niego patrzyły. Nie istnieje takie miejsce, więc nie prowadzimy w ten sposób zajęć. Dzieci pracują w grupach zadaniowych na różnych poziomach, korzystają z materiałów źródłowych, coś porównują, robią analizy. Zazwyczaj każdy zespół zajmuje się czymś zupełnie innym, mimo że realizują ten sam projekt i są na tej samej lekcji. Dzieci wybierają też sposób pracy, ja nie narzucam nigdy tego, jak coś ma być wykonane. Nie sprawdzam też dzie-

ciom zeszytów – to nie są moje zeszyty, więc mogą prowadzić je, jak chcą, byleby tylko mogli się z nich uczyć. Ja zazwyczaj krążę po klasie, robię notatki oraz zdjęcia, które są mi później potrzebne do analizy tego, jak uczniowie pracowali. Dzięki nim wiem np., czy któreś dziecko miało jakieś problemy. Bardzo często prezentujemy nasze projekty przed całą klasą albo przed innymi klasami. Zależy mi też na tym, żeby dzieciaki przetwarzały zebrane informacje i umiały zaprezentować zdobytą wiedzę.

J.A.: Jak radzi sobie Pani z problemami wychowawczymi w klasie?

K.G.: Konflikty to rzecz normalna, wszyscy ich doświadczamy. W klasie bardzo dużo czytamy o tym, jak funkcjonuje człowiek, a także rozmawiamy o emocjach. Nasze poranne kręgi i dzielenie się tym, jak się czujemy też dużo nam dają – dzięki nim wiemy, że ktoś jest niewyspany, zły czy smutny. Dzięki temu mogę trochę inaczej spojrzeć na dziecko, które zmaga się z jakąś trudną sprawą. Na przykład teraz dziewczynka z mojej klasy przeprowadza się i nie ma innych tematów – jest tylko przeprowadzka i emocje z nią związane. Więc jak możemy zajmować się czymś innym? Kiedy zdarzają się kłótnie, siadamy, rozmawiamy, robimy kręgi naprawcze w małych grupach. Jeżeli dwoje dzieci pokłóci się, to siadamy razem we trójkę, a ja jestem takim pomagaczem w rozmawianiu: pilnuję, żeby to było porozumienie bez przemocy, żeby mogli siebie nawzajem usłyszeć. Dzieciaki zazwyczaj same znajdują rozwiązanie problemu. Po takiej pracy z emocjami i rozmowach na co dzień, wielu trudnych sytuacji po prostu nie doświadczamy. Dzieci są w stanie powiedzieć: „to jest dla mnie trudne, jak mi tak robisz” albo „stop, nie lubię tego, nie chcę żebyś się tak ze mną bawił”. Oczywiście zdarzają się sytuacje przemocowe – np. ktoś kogoś uderzy. Pracujemy z dziećmi z klas I-III, więc tutaj emocje często biorą górę. Wtedy siadamy i rozmawiamy o tym, że nie mamy zgody na przemoc. Spisujemy zawsze z dziećmi kontrakt i do niego wracamy. Jeżeli jest potrzeba, to wypracowujemy go jeszcze raz. Ja mam akurat taką grupę, do której doszły w tym roku cztery nowe osoby. Dla dzieci, które już trzeci rok ze sobą pracują, pewne sprawy są oczywiste i nie musimy zapisywać ich w kontrakcie. Dlatego też nie mamy punktów w rodzaju „Nie bijemy i nie wyzywamy innych osób”. Moi uczniowie w tym roku napisali: „Szanujemy siebie i innych”. I koniec. Oni wiedzą, że w tym zawiera się wszystko.

J.A.: Wspomniała już Pani o tym, jak wygląda rozpoznawanie i dokumentowanie postępów dzieci. A jak odbywa się współpraca z rodzicami?

K.G.: Raz w miesiącu wysyłam rodzicom informację zwrotną. Robię ogólny wstęp o całej klasie: jakie projekty realizowaliśmy, jak to wyglądało, co ćwiczyliśmy itp., a także dodaję kilka-kilkanaście zdań o każdym dziecku – jak funkcjonowało, nad czym można popracować. Jeżeli uczeń ma problem z obliczeniami pieniężnymi, sugeruję, żeby częściej chodził do sklepu i robił zakupy, a jeżeli ma trudności z odmierzaniem czegoś, proszę, aby przed świętami obowiązkowo razem z dzieckiem gotować i piec, przy czym to ono ma odmierzać składniki. Takie są moje zalecenia i prace domowe. Gdy coś się dzieje, gdy pojawiają się jakieś trudności, to po prostu piszę maila do rodziców albo dzwonię do nich.

J.A.: Czy rodzicom trzeba wyjaśniać, jak Państwo pracują w szkole?

K.G.: Tak, szczególnie tym rodzicom, którzy są z nami pierwszy rok. Na przykład w ubiegłym roku miałam dzieci, które przyszły do kl. III. Rodzice wiedzieli, dlaczego zdecydowali się na zmianę szkoły, ale na początku niepokoiło ich trochę to, że dziecko nie otrzymywało ocen. To było trudne. Pojawiała się w nich niepewność, czy ich dziecko się uczy – niby się uczy, bo mówi, że coś robiło, ale nie ma żadnej oceny, więc jak to zweryfikować? Konieczne było także trochę odszkolnienie rodziców i zabranie im tego przywiązania do ocen, cyfrowej informacji zwrotnej od nauczyciela. To wymagało czasu. Rodzice są świadomi, że nie mamy prac domowych i ocen, czasem jednak potrzebują potwierdzenia, że wszystko jest w porządku, że dziecko się uczy. Tak naprawdę praca z rodzicami trwa przez cały czas. Podczas wrześniowego zebrania rozdaję rodzicom kartki i proszę, żeby zapisali, dokąd nas zaproszą, które drzwi stoją przed nami otworem. Okazuje się, że rodzice mają bardzo wielu znajomych. Zawsze w semestrze robię indywidualne spotkania z rodzicami na żywo – nie robimy takich zebrań, że rodzice przychodzą, ja mówię przez 5 minut i rozchodzimy się. Jeżeli jest taka potrzeba, to robimy spotkanie wszystkich rodziców, ale siadamy wtedy w kręgu – tak, jak z dziećmi – i po prostu rozmawiamy.

J.A.: Co nadal jest dla Pani wyzwaniem w pracy?

K.G.: Trudne jest zrobienie tego wszystkiego, co by się chciało zrobić, ale nie wystarcza na to dnia. Dużo pracy i samodyscypliny trzeba włożyć w to, żeby inaczej rozmawiać z dziećmi, nie oceniać ich. Szczególnie na początku drogi należy być bardzo uważnym i po prostu ćwiczyć się w tym – zapisywać, jakich słów używam, a jakich nie używam itp. Dużo wymaga ode mnie praca na bardzo różnych poziomach. Trudne może być dla niektórych uwolnienie się od bezpiecznego programu nauczania, który oferuje wydawnictwo. Dla mnie zapisy w podstawie

programowej edukacji wczesnoszkolnej są wspaniałe, bo ten dokument obejmuje łącznie trzy lata i określa kompetencje, które dzieci mają osiągnąć na zakończenie całego etapu edukacyjnego. Ale wiem też, że niektórzy nauczyciele gubią się w zapisach podstawy programowej. Zastanawiają się, co dziecko ma umieć po pierwszej klasie, martwią się np., że jeszcze nie czyta. Wtedy mówię, że może będzie czytać, kiedy wróci z wakacji. Miałam uczennicę, która przed przerwą zimową nie czytała. Podczas ferii przeczytała kilkanaście książek z serii „Biuro Detektywistyczne Lassego i Mai”, a po powrocie do szkoły powiedziała, że już świetnie czyta i nie musi tego ćwiczyć. Wyzwaniem dla mojej szkoły jest też to, że trzeba włożyć bardzo dużo pracy w zatrudnienie nowego nauczyciela. Pracy wymaga również to, żeby dzieciaki się szanowały i aby wynikało to z ich autentycznej potrzeby oraz przekonania. Można powiedzieć: „Jedynka, siadaj” albo „Masz uwagę, idziesz do dyrektora”. Takie zewnętrzne sterowanie jest prostsze i działa szybciej, jednak na krótko. W naszej szkole długo trwa proces tworzenia grupy, wypracowywania wspólnych zasad i uczenia się respektowania granic, ale moim zdaniem jest to bardziej wartościowe i efekty są trwalsze. Kiedy do klasy dołącza nowa osoba, to nie muszę mówić od początku, jakie są zasady – grupa je zna i nowy uczeń w naturalny sposób przyswaja je.

J.A.: Jak poradziła sobie Pani z nauczaniem online?

K.G.: Gdyby nie rodzice, to nauczanie zdalne w klasach I-III by nie istniało. Rodzice są podstawą kształcenia na odległość w każdej szkole i to od nich trzeba zacząć. Należy im powiedzieć, że będzie trudno, ale bez nich niczego nie zrobimy, bo dzieci nie są w stanie w pełni samodzielnie obsługiwać komputera. Czasem nie umieją czegoś przeczytać, a nawet jeżeli umieją, to wyskoczy im jakieś okienko i koniec. My przyjęłyśmy w marcu taką metodę pracy, żeby dzieci miały jedno miejsce i nie musiały nigdzie przechodzić. Zrobiłyśmy z koleżankami interaktywne karty pracy w Genially i tam zamieszczałyśmy wszystkie linki oraz zadania – dzieci wchodziły tylko w jedno miejsce. Były tam też linki do spotkań klasowych. Całą klasą robiliśmy tylko dwa spotkania – czyli kręgi online – w tygodniu. Wydawało mi się bezcelowe prowadzenie 30-minutowych lekcji online z 15 osobami, z których połowa i tak nie pracuje, bo czegoś nie wie, nie rozumie. To są za małe dzieci na taki tryb pracy. A więc robiliśmy kręgi i mówiliśmy sobie o tym, co u nas, jak się czujemy, jak jest beznadziejnie i o tym, że już chcemy wracać do szkoły. Dzieciaki miały też codziennie angielski w siedmioosobowych grupach – podzieliliśmy 15-osobową klasę na pół i po prostu skróciliśmy lekcje angielski

skiego. W mniejszych grupach było zdecydowanie łatwiej pracować. Dodatkowo przynajmniej raz-dwa razy w tygodniu miałam z każdym dzieckiem konsultacje indywidualne, trwające 20 minut albo pół godziny. Ustaliliśmy, że rodzice nie będą musieli niczego drukować. Starsze dzieci albo pisały na kartce, albo same tworzyły karty pracy. Zdobywały informacje na podstawie filmików lub innych materiałów, które udostępniałam. Realizowaliśmy też różne projekty. Mieliśmy na przykład projekt o filmie, w czasie którego dzieciaki robiły filmy poklatkowe, a całość zakończyła gala filmowa online. Kiedy dzieci były przeciążone, miały trudności, to mówiłam rodzicom, żeby odpuścili, po prostu zrobili przerwę – nic się nikomu nie stanie, jeżeli przez tydzień nie będzie czegoś ćwiczył, nie cofnie się od tego w rozwoju. Miałam też dzieci, u których obserwowałam stany depresyjne – w takich przypadkach łączyłam się z nimi codziennie i wspólnie przechodziliśmy przez poszczególne zadania.

J.A.: Co poradziłyby Pani nauczycielkom ze szkół publicznych, które chciałyby zacząć pracować inaczej?

K.G.: Dużo zależy od dyrektora szkoły – od tego, czy pozwoli na odejście od ocen oraz na pracę projektową. Niezależne jednak od wszelkiego nadzoru

jest to, jak rozmawiamy z dziećmi. To my sprawiamy, że nasza klasa wygląda tak, a nie inaczej, że nasi uczniowie rozmawiają ze sobą w taki czy inny sposób. Bez względu na to, jak zła atmosfera byłoby w całej szkole, to w naszej klasie możemy wprowadzić komunikację, która nie jest przemocowa. Możemy ćwiczyć ją z dziećmi – przyznając, że dla nas też czasem stanowi ona wyzwanie. Komunikację zawsze możemy poprawić, od tego bardzo dużo zależy. A później możemy zrezygnować z książek i ćwiczeń – to naprawdę uwalnia i tworzy przestrzeń do dalszych zmian. Wspaniale, że w klasach I-III jesteśmy prawie cały dzień z dziećmi i możemy obserwować, jak one funkcjonują oraz podążać za ich potrzebami. ■

Karolina Gawel – nauczycielka edukacji wczesnoszkolnej w Korczakowskiej Szkole Marzeń w Olsztynie; edukatorka prowadząca zajęcia z zakresu TIK oraz edukacji alternatywnej dla studentów kierunków pedagogicznych; trenerka programowania; członkini grupy Superbelrzy Mini.

Grzegorz Proszak | Grzegorz D. Szwed | Jacek Pyrkowski
Maciej Dybalski | Magdalena Błajot

WIDOKIEM DOMU DZIECI INTERAKCJA KLASA LEKC
ZYCIEM LEKCJA WYCHOWANKAMI ZAJĘCIAMI CZAS
NOSCIĄ SPOTKANIEM ŚMIECHEM UCZNIAMI BEZP
LUDZMI NAUCZYCIELAMI PRACĄ DZIEĆMI KOLEŻA
ROZMOWAMI TWARZĄ INNYMI RELACJAMI ŻYWO S
MOSFERĄ MOIMI KOLEGAMI SPOTKA LEKCJAMI MI
PRACOWNIKAMI CZŁOWIEKIEM KONTAKTEM GWAR
WIDOKIEM DOMU DZIECI INTERAKCJA KLASA LEKC
MALNYM LEKCJĄ ROZMOWĄ WYCHOWANKAMI ZA
OBECNOŚCIĄ SPOTKANIEM ŚMIECHEM UCZNIAMI I
TEM LUDZMI NAUCZYCIELAMI PRACĄ DZIEĆMI PR/
KOLEŻANKAMI ROZMOWAMI TWARZĄ INNYMI REL
ZYWO SZKOŁĄ ATMOSFERĄ MOIMI KOLEGAMI SPO
LEKCJAMI MŁODZIEŻĄ NORMALNOŚCIĄ PRACOWNI
CZŁOWIEKIEM Edukacja zdalna: KONTAKTEM WYCH
ANKAMI DZIECI co stało się z uczniami, WIDOKIEM DO
GWAREM KLASĄ ICH RODZICAMI I NAUCZYCIELAMI? LEKCJ
NYM WYCHOWANKAMI ZAJĘCIAMI CZASEM OBECI
SPOTKANIEM ŚMIECHEM UCZNIAMI KONTAKTEM B
POŚREDNIM LUDZMI NAUCZYCIELAMI PRACĄ DZIE
KOLEŻANKAMI ROZMOWAMI TWARZĄ INNYMI REL
ZYWO SZKOŁĄ ATMOSFERĄ MOIMI SPOTKANIA MI
MŁODZIEŻĄ NORMALNOŚCIĄ PRACOWNIKAMI CZŁ
KONTAKTEM GWAREM WIDOKIEM DOMU DZIECI JN
KLASĄ LEKCJI NORMALNYM ŻYCIEM LEKCJĄ ROZ
CHOWANKAMI ZAJĘCIAMI CZASEM OBECNOŚCIĄ SI
EM ŚMIECHEM UCZNIAMI KONTAKTEM BEZPOSRE
LUDZMI NAUCZYCIELAMI PRACĄ ROZMOWAMI TW
INNYMI RELACJAMI ŻYWO SZKOŁĄ ATMOSFERĄ MI
GAMI SPOTKANIA MIAMI LEKCJAMI MŁODZIEŻĄ NORH
PRACOWNIKAMI CZŁOWIEKIEM KONTAKTEM GWAR
WIDOKIEM DOMU DZIECI INTERAKCJA KLASA LEKC

Edukacja zdalna: co stało się z uczniami, ich rodzicami i nauczycielami?

Publikację „Edukacja zdalna: co stało się z uczniami, ich rodzicami oraz nauczycielami?” [dostępna nieodpłatnie w wersji elektronicznej pod adresem: <https://zdalnenauczanie.org>] traktujemy (...) jako próbę wyjaśnienia tego, dlaczego edukacja zdalna realizowana w szkołach w okresie pandemii koronawirusa przebiegała w taki a nie inny sposób oraz co mogło mieć na to wpływ. To wyjaśnienie formułujemy na podstawie wyników badania, które zostało zrealizowane przez zespół badawczy składający się z ekspertów reprezentujących różne ośrodki akademickie, zajmujących się edukacją medialną, a w szczególności wzorami użytkownika internetu, kompetencjami cyfrowymi, higieną cyfrową i dobrostanem. W badaniu przyglądaliśmy się wszystkim stronom tworzącym środowisko edukacyjne: nauczycielom, uczniom oraz ich rodzicom lub opiekunom. To, co wyróżnia nasze badanie spośród innych dotyczących edukacji zdalnej, to możliwość porównania doświadczeń i przekonań tych trzech grup. Mogło tak się stać tylko dlatego, że nie badaliśmy „jakichś” nauczycieli, uczniów czy rodziców, ale „konkretnych” uczniów oraz ich nauczycieli i rodziców. Nasze badanie obejmowało szerszy zakres doświadczeń niż tylko doświadczenia związane z edukacją, jak: spędzanie czasu online i offline, relacje czy doświadczane emocje. W ten sposób otrzymaliśmy spójny obraz społeczności szkolnej funkcjonującej w określonym kontekście społecznym – edukacji zdalnej prowadzonej w czasie pandemii koronawirusa.

fragment słowa wstępnego publikacji „Edukacja zdalna...”

prawo oświatowe

Obowiązkowe szkolenia branżowe dla nauczycieli teoretycznych przedmiotów zawodowych i praktycznej nauki zawodu

Tomasz Kąkol,
nauczyciel konsultant CEN ds. kształcenia zawodowego

Jednym z głównych celów reformy systemu oświaty w Polsce jest odbudowa prestiżu kształcenia zawodowego. Obowiązujące od 1 września 2019 r. regulacje prawne zawarte m.in. w ustawie z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela (Dz. U. z 2019 r. poz. 2215), ustawie z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (Dz. U. z 2020 r. poz. 910 i 1378) oraz rozporządzeniu MEN z dnia 15 lutego 2019 r. w sprawie ogólnych celów i zadań kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego (Dz. U. poz. 316 ze zm.), wychodzą naprzeciw tym zamierzeniom. Zgodnie z zapisami zawartymi w Załączniku 1 do ww. rozporządzenia zadania szkoły i innych podmiotów prowadzących kształcenie zawodowe oraz sposób ich realizacji powinny być uwarunkowane zmianami zachodzącymi w otoczeniu gospodarczo-społecznym, na które wpływają w szczególności: nowe techniki i technologie, idea gospodarki opartej na wiedzy, globalizacja procesów gospodarczych i społecznych, rosnący udział handlu międzynarodowego, mobilność geograficzna i zawodowa, a także wzrost oczekiwań pracodawców w zakresie poziomu wiedzy i umiejętności pracowników. Bliska współpraca szkół prowadzących kształcenie zawodowe z pracodawcami powinna zatem stanowić istotny element nowoczesnego kształcenia, odpowiadającego potrzebom współczesnej gospodarki. Aby sprostać tym oczekiwaniom **nauczyciele teoretycznych przedmiotów zawodowych i nauczyciele praktycznej nauki zawodu zostali zobowiązani do nowej formy doskonalenia, którą są szkolenia branżowe.**

Zgodnie z art. 42 ust. 2e ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela (Dz. U. z 2019 r. poz. 2215) nauczyciele powinni odbywać te szkolenia w ramach swojego czasu pracy, który dla nauczyciela zatrudnionego w pełnym wymiarze zajęć nie może przekraczać 40 godzin tygodniowo (art. 42 ust. 1 ww. ustawy). Jak wynika z zapisu art. 42 ust. 2 pkt. 3 ww. ustawy, szkolenie branżowe stanowi jeden z elementów związanych z przygotowaniem się do zajęć, samokształceniem i doskonaleniem zawodowym. Przepisy dotyczące obowiązku odbycia szkoleń branżowych dotyczą:

- **nauczycieli teoretycznych przedmiotów zawodowych,**
  - **nauczycieli praktycznej nauki zawodu,** do których zaliczamy nauczycieli prowadzących zajęcia w formie zajęć praktycznych (dawne „przedmioty zawodowe praktyczne”), a także zajęć realizowanych w formie praktyk zawodowych, zatrudnionych w następujących szkołach prowadzących kształcenie zawodowe: pięcioletnim technikum, trzyletniej branżowej szkole I stopnia, dwuletniej branżowej szkole II stopnia, szkole policealnej dla osób posiadających wykształcenie średnie lub wykształcenie średnie branżowe, o okresie nauczania nie dłuższym niż 2,5 roku, a także zatrudnionych w placówkach kształcenia ustawicznego, centrach kształcenia zawodowego, umożliwiających uzyskanie i uzupełnienie wiedzy, umiejętności i kwalifikacji zawodowych.
- Warunki odbywania szkolenia branżowego nauczycieli doprecyzowano w art. 70c ustawy Karta Nauczyciela, w którym czytamy: „(...) nauczyciele teoretycznych przedmiotów zawodowych i nauczyciele praktycznej nauki zawodu, zatrudnieni w szkołach prowadzących kształcenie zawodowe (...) są obowiązani doskonalić umiejętności i kwalifikacje zawodowe potrzebne do wykonywania pracy poprzez uczestniczenie w szkoleniach branżowych realizowanych w trzyletnich cyklach, w łącznym wymiarze 40 godzin w cyklu”.
- Jednocześnie zwolniono z tego obowiązku nauczycieli, którzy:
- prowadzą działalność gospodarczą związaną z nauczaniem zawodem albo indywidualne gospodarstwo rolne, którego działalność jest związana z nauczaniem zawodem,
  - zatrudnionych u pracodawców na stanowiskach związanych z nauczaniem zawodem,
  - zatrudnionych w indywidualnych gospodarstwach rolnych, których działalność jest związana z nauczaniem zawodem.
- Dzięki takiemu rozwiązaniu, zgodnie z intencją ustawodawcy, do szkół, placówek i centrów prowadzących kształcenie zawodowe trafią nauczyciele – praktycy, którzy poprowadzą zajęcia praktyczne w szkole, jednak nie jest to ich podstawowe miejsce zatrudnienia. Takie osoby, mające wieloletnie doświadczenie zawodowe, mogą przyczynić do wzro-

stu efektów kształcenia i lepszego przygotowania absolwentów do wymagań rynku pracy.

Za spełnienie obowiązku szkolenia branżowego uznaje się również odpowiednio udział nauczycieli teoretycznych przedmiotów zawodowych oraz nauczycieli praktycznej nauki zawodu w formach doskonalenia zawodowego realizowanych u pracodawców w ramach regionalnych programów operacyjnych, o których mowa w rozdziale 3 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2019 r. poz. 1295 ze zm.).

Zgodnie § 7 rozporządzenia MEN z dnia 23 sierpnia 2019 r. w sprawie dofinansowania doskonalenia zawodowego nauczycieli, szczegółowych celów szkolenia branżowego oraz trybu i warunków kierowania nauczycieli na szkolenia branżowe (Dz. U. poz. 1653), celem szkoleń branżowych jest doskonalenie umiejętności i kwalifikacji zawodowych potrzebnych do wykonywania pracy, w tym w szczególności:

- zapoznanie z technologiami stosowanymi w przedsiębiorstwie,
- zapoznanie się z urządzeniami, narzędziami i innym sprzętem technicznym stosowanym w procesach produkcyjnych lub usługach,
- poznanie specyfiki pracy w rzeczywistych warunkach w branży związanej z nauczaniem zawodem,
- doskonalenie praktycznych umiejętności zastosowania wiedzy teoretycznej,
- zdobycie nowych doświadczeń zawodowych związanych z wybranym zawodem,
- nawiązanie kontaktów zawodowych możliwych do wykorzystania w procesie kształcenia zawodowego,
- doskonalenie umiejętności interpersonalnych w bezpośrednim kontakcie z pracownikami,
- rozpoznanie potrzeb i możliwości zatrudnienia absolwentów szkół na regionalnym lub lokalnym rynku pracy.

Organizacja szkoleń branżowych dla nauczycieli to nowe zadanie dyrektora szkoły, placówki lub centrum prowadzących kształcenie zawodowe. W przypadku nauczyciela zatrudnionego w więcej niż jednej placówce, szkolenia branżowe organizuje dyrektor szkoły, placówki lub centrum wskazanej przez nauczyciela jako podstawowe miejsce zatrudnienia.

W związku z organizacją szkoleń branżowych, dyrektor szkoły, placówki lub centrum powinien:

- skierować nauczyciela na szkolenie branżowe odpowiednio u pracodawcy lub w indywidualnym gospodarstwie rolnym, z własnej inicjatywy lub na wniosek nauczyciela,
- zwolnić nauczyciela odbywającego szkolenie branżowe z całości lub części dnia pracy, na czas

niezbędny, aby punktualnie przybyć na szkolenie oraz na czas jego trwania, jeżeli organizacja szkolenia branżowego tego wymaga.

Należy podkreślić, iż nauczyciel skierowany na obowiązkowe szkolenie branżowe zachowuje prawo do wynagrodzenia za czas zwolnienia z całości lub części dnia pracy. Ponadto nauczycielowi, który będzie odbywał szkolenia branżowe w innej miejscowości niż miejsce zamieszkania lub jego miejsce pracy, przysługuje należność na pokrycie kosztów związanych z podróżą służbową na zasadach określonych w rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 29 stycznia 2013 r. w sprawie należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej (Dz. U. 2013 poz. 167). Zatem zgodnie z § 2 ww. rozporządzenia, nauczycielowi z tytułu podróży krajowej odbywanej w terminie i miejscu określonym przez pracodawcę przysługują:

1. diety;
2. zwrot kosztów:
  - a. przejazdów,
  - b. dojazdów środkami komunikacji miejscowej,
  - c. noclegów,
  - d. innych niezbędnych udokumentowanych wydatków, określonych lub uznanych przez pracodawcę odpowiednio do uzasadnionych potrzeb.

Dieta w czasie podróży krajowej jest przeznaczona na pokrycie zwiększonych kosztów żywienia i wynosi 30 zł za dobę podróży. Należność z tytułu diet oblicza się za czas od rozpoczęcia podróży krajowej (wyjazdu) do powrotu (przyjazdu) po wykonaniu zadania służbowego w następujący sposób:

1. jeżeli podróż trwa nie dłużej niż dobę i wynosi:
  - a. mniej niż 8 godzin – dieta nie przysługuje,
  - b. od 8 do 12 godzin – przysługuje 50% diety,
  - c. ponad 12 godzin – przysługuje dieta w pełnej wysokości;
2. jeżeli podróż trwa dłużej niż dobę, za każdą dobę przysługuje dieta w pełnej wysokości, a za niepełną, ale rozpoczętą dobę:
  - a. do 8 godzin – przysługuje 50% diety,
  - b. ponad 8 godzin – przysługuje dieta w pełnej wysokości.

Formą potwierdzenia odbycia szkolenia branżowego będzie informacja o zakresie i wymiarze odbytego szkolenia, poświadczona przez pracodawcę lub osobę prowadzącą indywidualne gospodarstwo rolne, który to dokument nauczyciel powinien przedłożyć dyrektorowi szkoły w terminie 30 dni od dnia zakończenia szkolenia. Jeśli nauczyciel skierowany na szkolenie branżowe bez uzasadnionych przyczyn

nie podejmie szkolenia albo je przerwie, jest obowiązany do zwrotu kosztów delegacji poniesionych przez szkołę, placówkę lub centrum.

Ustawodawca jako potencjalne źródła finansowania szkoleń branżowych wskazał:

- pracodawcę lub osoby prowadzące indywidualne gospodarstwa rolne, gdzie nauczyciel odbywa szkolenie,
- **Krajowy Fundusz Szkoleniowy**, o którym mowa w art. 69a ust. 1 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz.U. z 2019 r. poz. 1482, ze zm.) – finansowanie ma się odbywać na zasadach dotyczących kursów,
- środki wyodrębnione w budżetach organów prowadzących szkoły, o których mowa w art. 70a ust. 1 ustawy Karta Nauczyciela,
- środki pochodzące z programów edukacyjnych Unii Europejskiej.

W przypadku realizacji szkoleń branżowych w wymiarze większym niż 40 godzin w trzyletnim cyklu, źródłem finansowania tych szkoleń nie mogą być środki z Krajowego Funduszu Szkoleniowego oraz środki organów prowadzących.

Jako jedno z możliwych źródeł finansowania szkoleń wskazano Krajowy Fundusz Szkoleniowy, czyli instrument rynku pracy wprowadzony w 2014 r. nowelizacją ww. ustawy. Według poradnika zamieszczonego na stronie www.praca.gov.pl, KFS jest adresowany zarówno do pracowników, jak i pracodawców, którzy chcieliby skorzystać z różnych form kształcenia ustawicznego. Jednym z priorytetowych wydatków KFS przyjętych na 2020 r. jest wsparcie realizacji szkoleń dla instruktorów praktycznej nauki zawodu bądź osób mających zamiar podjąć się tego zajęcia, a także opiekunów praktyk zawodowych oraz opiekunów stażu uczniowskiego, a także **szkoleń branżowych dla nauczycieli kształcenia zawodowego** zatrudnionych w publicznych szkołach prowadzących kształcenie zawodowe oraz w publicznych placówkach kształcenia ustawicznego i w publicznych centrach kształcenia zawodowego – prowadzonych zarówno przez jednostki samorządu terytorialnego, jak również przez osoby fizyczne i osoby prawne niebędące jednostkami samorządu terytorialnego. Aby skorzystać z tej formy dofinansowania, należy złożyć wnioski o przyznanie środków z KFS (wzory wniosków są dostępne na stronach powiatowych urzędów pracy) oraz podpisać umowę w sprawie finansowania działań obejmujących kształcenie ustawiczne pracowników i pracodawcy z KFS. Stronami takiej umowy będzie właściwy starosta, w imieniu którego działa dyrektor powiatowego urzędu pracy, oraz pracodawca – dyrektor publicznej szkoły, placów-

ki lub centrum. Zawarta umowa będzie zobowiązywać dyrektora szkoły, placówki lub centrum m.in. do:

- wykorzystania przyznanego środków zgodnie z celem, na jaki zostało udzielone dofinansowanie,
- ponoszenia wydatków w sposób oszczędny, tzn. w oparciu o zasadę dążenia do uzyskania założonych efektów przy jak najniższej kwocie wydatku,
- udokumentowania poniesionych wydatków dokumentami księgowymi, które należy odpowiednio opisać, aby był widoczny związek wydatku z realizowanym kształceniem ustawicznym; powinny one bezpośrednio wskazywać na zakupienie usługi na rynku,
- wniesienia wkładu własnego w wysokości 20% udokumentowanych kosztów poniesionych na kształcenie ustawiczne (punkt opcjonalny),
- rozliczenia przyznanego środków z Krajowego Funduszu Szkoleniowego w terminie 14 dni po zakończeniu poszczególnych działań.
- zawarcia z pracownikiem, któremu zostaną sfinansowane koszty kształcenia ustawicznego, umowy określającej prawa i obowiązki pracownika oraz pracodawcy związane z finansowaniem kształcenia,
- zwrotu poniesionych kosztów na kształcenie ustawiczne pracownika, który nie ukończył kształcenia.

Szkolenia branżowe będą mogły być również finansowane z części subwencji oświatowej otrzymywanej przez szkołę, placówkę lub centrum.

Warto również pamiętać, iż wprowadzony obowiązek szkolenia branżowego nauczycieli teoretycznych przedmiotów zawodowych oraz praktycznej nauki zawodu znajduje swoje potwierdzenie w zapisie art. 6 pkt. 3a ustawy Karta Nauczyciela, zobowiązującym nauczycieli do doskonalenia zawodowego zgodnie z potrzebami szkoły. ■

Opracowano na podstawie:

- Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (Dz. U. z 2020 r. poz. 910 i 1378)
- Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2020 r. poz. 1327)
- Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2019 r. poz. 1295 ze zm.)
- Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz.U. z 2019 r. poz. 1482, ze zm.)
- Rozporządzenie z dnia 15 lutego 2019 r. w sprawie ogólnych celów i zadań kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego (Dz. U. poz. 316 ze zm.)
- Rozporządzenie MEN z dnia 23 sierpnia 2019 r. w sprawie dofinansowania doskonalenia zawodowego nauczycieli, szczegółowych celów szkolenia branżowego oraz trybu i warunków kierowania nauczycieli na szkolenia branżowe (Dz. U. poz. 1653)
- Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 29 stycznia 2013 r. w sprawie należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej (Dz. U. 2013 poz. 167)
- <https://www.gov.pl/web/edukacja/szkolenia-branzowe-dla-nauczycieli-ksztalcenia-zawodowego>
- Materiały zamieszczone na stronie: www.praca.gov.pl

badania i analizy

Dlaczego warto teraz wrócić do szkolnych analiz wyników egzaminów zewnętrznych z przedmiotów ogólnokształcących?

Małgorzata Bukowska-Ulatowska,
nauczyciel konsultant CEN ds. edukacji języków obcych

Szkolne analizy wyników egzaminów zewnętrznych są zwykle przeprowadzane we wrześniu, w oparciu o dane udostępniane przez Centralną Komisję Egzaminacyjną oraz okręgowe komisje egzaminacyjne. Dlaczego w tym roku warto wrócić do szkolnych analiz w listopadzie albo grudniu? Powód jest prosty: ze względu na problemy spowodowane przez epidemię COVID-19 (m.in. przesunięcie terminów egzaminów) dopiero od 30 października br. dysponujemy pełnym pakietem informacji o wynikach egzaminu ósmoklasisty oraz egzaminu maturalnego z czerwca 2020 r.

Co mogliśmy przeanalizować we wrześniu?

U progu nowego roku szkolnego każda szkoła dysponowała szczegółowymi danymi o wynikach swoich uczniów z egzaminów zewnętrznych z przedmiotów ogólnokształcących. W przypadku egzaminu ósmoklasisty dane były udostępnione poprzez System Informatyczny Obsługi Egzaminów Ogólnokształcących (<https://sioeo.ksdo.gov.pl>), zaś w przypadku matury – przez serwis dla dyrektorów szkół na stronie internetowej właściwej OKE (dla woj. pomorskiego: <https://serwis.oke.gda.pl/osrodki>). W oparciu o te informacje można było porównywać rezultaty uzyskane w poszczególnych oddziałach czy odnosić je do innych danych, jakimi dysponowała szkoła – np. wyników egzaminów próbnych (o ile w zadaniach próbnych sprawdzano poziom opanowania tych samych umiejętności szczegółowych co w arkuszach egzaminacyjnych i zadania miały podobną formę).

Na stronie internetowej Centralnej Komisji Egzaminacyjnej ukazały się wyniki krajowe egzaminu ósmoklasisty (<https://cke.gov.pl/egzamin-osmoklasisty/wyniki>) oraz egzaminu maturalnego (<https://cke.gov.pl/egzamin-maturalny/egzamin-w-nowej-formule/wyniki>). Natomiast na portalu Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Gdańsku opublikowano dane dot. zdających z woj. pomorskiego (<https://www.oke.gda.pl/index.php?page=p2020>). Dzięki tym materiałom w każdej szkole mogliśmy porównać rozkłady wyników oraz podstawowe parametry statystyczne rezultatów naszych uczniów z danymi krajowymi i wojewódzkimi. Możliwe było

też zobaczenie wyników uczniów/absolwentów naszej szkoły na tle rezultatów młodych ludzi z innych szkół w podobnej lokalizacji w kraju i w woj. pomorskim: wieś, miasto do 20 tys. mieszkańców, miasto 20-100 tys. czy miasto powyżej 100 tys. mieszkańców. Ze względu na znaczne zróżnicowanie wyników pomiędzy ww. grupami placówek, warto wykorzystać tę możliwość analityczną. Dzięki informacjom udostępnionym przez OKE w Gdańsku jest możliwe również zestawienie rezultatów uczniów naszej szkoły ze średnimi wynikami w okolicznych gminach oraz w danym powiecie.

Warto w tym miejscu przypomnieć, że analiza parametrów statystycznych jest zasadna wyłącznie w przypadku dużych grup uczniów. Jeżeli w naszej szkole np. do egzaminu ósmoklasisty przystąpiła jedna 9-osobowa kl. VIII albo jeden z przedmiotów maturalnych pisało tylko 3 absolwentów, wówczas należy przeprowadzić analizy indywidualnych wyników, bez wyliczania średniego rezultatu, mediany, odchylenia standardowego itd. dla tak małej grupy zdających. Wyniki poszczególnych osób warto porównać ze średnimi rezultatami krajowymi. Pomocne mogą też być skale centylowe, pokazujące ile wyników niższych lub na tym samym poziomie co nasz uczeń/absolwent uzyskali pozostali zdający w Polsce.

Od sierpnia br. znamy również skale staninowe dla przedmiotów zdawanych na egzaminie maturalnym – umożliwiające porównywanie rezultatów pomiędzy poszczególnymi latami (pamiętajmy: ze względu na różny poziom trudności arkuszy nie

zestawiamy ze sobą wyników surowych z różnych lat!) – a także informacje o zdawalności poszczególnych przedmiotów w kraju i w powiatach woj. pomorskiego.

A zatem na początku września br. mogliśmy przeprowadzić szkolne analizy wyników egzaminu ósmoklasisty i egzaminu maturalnego, jednak wyłącznie na dość dużym poziomie ogólności. Posiadane wówczas dane nie umożliwiały porównania poziomu wykonania poszczególnych zadań przez naszych uczniów ze średnimi rezultatami krajowymi, a zwykle właśnie te zestawienia dostarczają najwięcej wskazówek do zmian rozwiązań organizacyjnych przyjętych w szkole, a także modyfikacji pracy nauczyciela z kolejnymi rocznikami uczniów.

O co warto uzupełnić szkolne analizy teraz?

Jak już zostało powiedziane we wstępie, 30 października 2020 r. do opublikowanych wcześniej informacji dodano szczegółowe sprawozdania CKE dot. poszczególnych przedmiotów zdawanych na egzaminie ósmoklasisty oraz na egzaminie maturalnym w terminie głównym, tj. w czerwcu br.

Opracowania prezentują wyniki uczniów w **dodatkowych zestawieniach**, np. w podziale na chłopców i dziewczęta czy szkoły publiczne i niepubliczne. Zawierają również podstawowe informacje o najczęściej pisanych **arkuszach dostosowanych**. W przypadku egzaminu ósmoklasisty dopiero w tym opracowaniu podano wyniki szkół w skali znormalizowanej (staninowej), co **umożliwia porównanie rezultatów** z lat 2019 i 2020.

Niezwykle ważnym elementem dla dyrektorów szkół i nauczycieli są informacje o **średnim poziomie opanowania przez zdających poszczególnych obszarów umiejętności** (korespondujących z wymaganiami ogólnymi z podstawy programowej) sprawdzanych w arkuszach egzaminacyjnych. Na przykład dla języków obcych na egzaminie ósmoklasisty są to: rozumienie ze słuchu, znajomość funkcji językowych, rozumienie tekstów pisanych, znajomość środków językowych oraz wypowiedź pisemna; na egzaminie maturalnym z matematyki (poziom podstawowy) to: wykorzystanie i tworzenie informacji, wykorzystanie i interpretowanie reprezentacji, modelowanie matematyczne, użycie i tworzenie strategii oraz rozumowanie i argumentacja. Które obszary umiejętności zostały opanowane przez uczniów/absolwentów naszej szkoły na wyższym poziomie niż średnia krajowa, a które – na niższym? Jak duże są to różnice? Odpowiedzi na powyższe pytania to dobry punkt wyjścia do planowania modyfikacji w pracy z kolejnymi rocznikami uczniów. Wiedzę wynikającą z analizy parametrów statystycznych trzeba uzupeł-

nić o **dane kontekstowe**: jakie okoliczności i działania doprowadziły do takich efektów? na które z tych elementów mamy wpływ w kolejnych latach? Jeżeli działania realizowane w danej szkole czy klasie przyniosły pozytywne efekty, warto powtarzać je, intensyfikować oraz wypróbować w innych obszarach. Jeśli określony sposób postępowania nie sprawdził się, należy poszukać innych rozwiązań.

- **Jeżeli coś przynosi pozytywne efekty – powtarzaj to, rób tego więcej, wypróbuj w innych obszarach.**
- **Jeżeli coś się nie sprawdza – nie rób tego, rób coś innego.**

Analiza wyników w zakresie poszczególnych obszarów umiejętności dostarcza wartościowych wskazówek dot. ogólnych kierunków działań szkoły. Należy jednak pamiętać też, że ten poziom analizy nie daje wystarczająco dużo informacji, aby szczegółowo zaplanować modyfikacje w pracy dydaktycznej nauczyciela danego przedmiotu, które mają realne szansę doprowadzić do poprawy wyników osiągniętych przez kolejne roczniki uczniów. W ramach każdego z przedmiotów egzaminacyjnych trzeba przeanalizować **poziom wykonania poszczególnych zadań**, sprawdzających opanowanie określonych **wymagań szczegółowych** z podstawy programowej, uwzględniając przy tym kontekst konkretnego zadania (rodzaj, źródło dodatkowych trudności itp.). Warto też porównać średni poziom wykonania każdego z zadań w danej klasie oraz w kraju. Dopiero na tej podstawie będziemy w stanie sformułować wnioski i konkretne zalecenia do dalszej pracy, np. (j. angielski): *ze względu na szczególnie niski rezultat ubiegłorocznych ósmoklasistów w zad. 6., w pracy z kl. IV-VIII zastąpić część zadań zamkniętych zadaniami otwartymi oraz będą omawiać wspólnie z uczniami poprawne i niepoprawne propozycje uzupełnienia luki / dopisania zdania do dialogu itp.* Planując modyfikacje w swojej pracy, warto uwzględnić nie tylko to, czego powinniśmy robić więcej, ale również zastanowić się, czego możemy zrobić mniej, a także co zacząć, co przestać robić, a co robić inaczej. Takie podejście zwiększa szanse na realizację naszych postanowień.

- **Czego robić więcej?**
- **Czego robić mniej?**
- **Co zacząć robić?**
- **Co przestać robić?**
- **Co robić inaczej?**

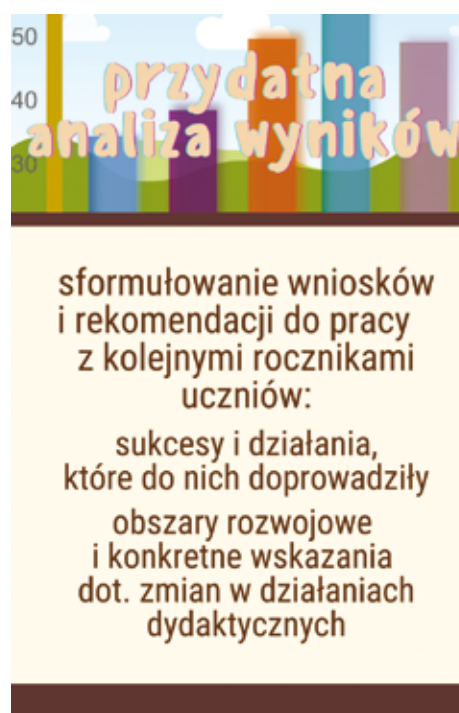
W Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 6 sierpnia 2019 r. zmieniającym rozporządze-

nie w sprawie wymagań wobec szkół i placówek² czytamy: *Szkoła lub placówka, organizując procesy edukacyjne, uwzględnia wnioski z analizy wyników egzaminu ósmoklasisty, egzaminu maturalnego (...). W szkole lub placówce analizuje się wyniki egzaminów, wyniki ewaluacji zewnętrznej i wewnętrznej oraz innych badań zewnętrznych i wewnętrznych, odpowiednio do potrzeb szkoły lub placówki. Analizy prowadzą do formułowania wniosków i rekomendacji, na podstawie których nauczyciele planują i podejmują działania służące jakości procesów edukacyjnych. Działania te są monitorowane i analizowane, a w razie potrzeb – modyfikowane. Od nauczycieli opracowujących szkolne analizy wyników egzaminów zewnętrznych zależy, czy te do-*

kumenty będą tworzone tylko po to, aby znaleźć się w odpowiednim segregatorze dyrektora szkoły, czy też staną się źródłem realnego wsparcia przy planowaniu i realizacji działań dydaktycznych. Warto zaglądać do nich również po uzyskaniu wyników z egzaminów próbnych, często przeprowadzanych na przełomie roku. Nauczyciele przedmiotów humanistycznych i matematyczno-przyrodniczych ze szkół ponadgimnazjalnych na przełomie listopada i grudnia br., wraz z nowymi wskaźnikami edukacyjnej wartości dodanej (<https://cke.gov.pl/wskazniki-ewd>), dostaną kolejną okazję, aby wrócić do tegorocznych szkolnych analiz wyników egzaminu maturalnego...

2 Dz.U. 2019 poz. 1575

Dodatkowe, płatne zajęcia dla uczniów w czasach pandemii

Na początku roku szkolnego 2020/2021 odnotowaliśmy znaczący spadek (o 8 punktów procentowych w stosunku do roku 2019/2020) zainteresowania rodziców płatnymi zajęciami pozalekcyjnymi dla dzieci w wieku szkolnym, co może być związane z trwającym od marca stanem epidemii. Za taką interpretacją przemawia fakt, iż spadek ten w największym

stopniu dotknął zajęć sportowych (z 41% minionym roku do 27% obecnie, czyli o 14 punktów procentowych mniej), które – w ocenie rodziców – mogą wiązać się z wyższym ryzykiem narażenia na kontakt z nowym koronawirusem SARS-CoV-2. Łącznie w tym roku szkolnym na jakiegokolwiek dodatkowe płatne zajęcia edukacyjne lub ogólnorozwojowe posyła

albo zamierza posyłać swoje dzieci w wieku szkolnym 55% rodzin, w których są uczniowie. Najbardziej popularne są dodatkowe lekcje języków obcych, które finansuje lub zamierza finansować uczniom w tym roku szkolnym 38% rodzin. Prezentowane dane pochodzą z badań „Aktualne problemy i wydarzenia” zrealizowanych w latach 1998-2020.

źródło: www.cbos.pl

TIK w szkole

Jak dużym szacunkiem darzymy nauczycieli?

W związku z niedawno obchodzonym Dniem Nauczyciela warto przypomnieć, że zawód ten od wielu lat cieszy się dużym uznaniem społecznym. Od dwudziestu pięciu lat CBOS uwzględnia ten temat w swoich sondażach. Duże poważanie zawodu nauczyciela deklaruje zdecydowana większość Polaków, a w ostatnich latach prestiż tej profesji jeszcze wzrósł. Rok temu, gdy ostatni raz pytaliśmy o tę kwestię, duży szacunek dla zawodu nauczyciela wyraziło ponad trzy czwarte badanych. Jest to najlepszy wynik dla tej profesji w historii naszych badań. Prezentowane dane pochodzą z badań „Aktualne problemy i wydarzenia” zrealizowanych w latach 1995-2019.

źródło: www.cbos.pl

Interaktywne karty pracy – Liveworksheets

Katarzyna Drausal

Kiedy w marcu tego roku nauczanie zdalne stało się naszą rzeczywistością, dla wielu nauczycieli i uczniów okazało się ono ogromnym utrapieniem.

Jak przeprowadzać zdalnie ćwiczenia, jak je sprawdzać i jak monitorować postępy uczniów?

Wcześniej mieliśmy kartkówki i sprawdziany...

Zapraszam do pierwszej części artykułu, w którym przedstawię jedno z trzech narzędzi przydatnych w obecnej sytuacji: Liveworksheets.

Korzystanie z bazy

Liveworksheets (www.liveworksheets.com) to strona, na której znajdziemy bogatą bazę materiałów do różnych przedmiotów. Przez wyszukiwarkę szukamy kart pracy na interesujący nas temat. Na tej angielskiej stronie znajdziemy mnóstwo materiałów do nauki języków obcych, gdyż jest ona używana na całym świecie. Zachęcam jednak także nauczycieli innych przedmiotów do wyszukiwania materiałów ze swojej dziedziny – coraz więcej polskich pedagogów tworzy swoje zestawy ćwiczeń i dzieli się nimi.

Link do wybranej karty pracy przesyłamy uczniom. Młodzi ludzie nie muszą się rejestrować! Rozwiązują zadania różnego typu, a po zakończeniu klikają „Wyślij odpowiedzi do nauczyciela”. Wcześniej podajemy uczniom nasz adres e-mail, na który utworzyliśmy konto, aby odpowiedzi trafiły do nas. Otrzymamy sprawdzone karty pracy (oczywiście zadania otwarte będą wymagały naszej korekty).

What do you want to do?

Check my answers

Email my answers to my teacher

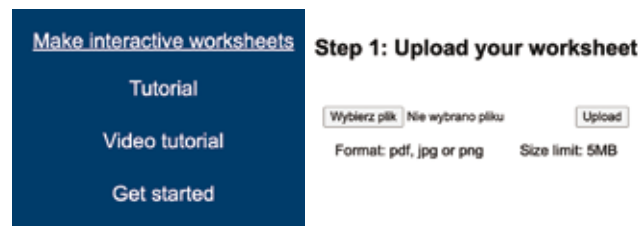
Możemy także wygenerować niestandardowy link, w którym uzupełnimy takie informacje, jak klasa i przedmiot (uczniowie będą tylko musieli podać swoje imię). W tym celu przy naszej karcie szukamy opcji *Custom link*. W drugiej kolumnie, widocznej też poniżej, zaznaczamy kropką opcję drugą (*Send answers to the teacher*). Niżej wpisujemy przy *Grade/level* nazwę klasy, a przy *School subject* – przedmiot. Niestandardowy link umożliwia także zadecydowanie, czy interpunk-

cja, wielkie litery i/lub akcent mają być ignorowane przy ocenianiu. Jeżeli tak, wybieramy odpowiednio opcje: *Ignore punctuation marks*, *Ignore capital letters* i/lub *Ignore accent*. Możemy też ustalić czas, przez jaki karta będzie aktywna po otwarciu linku (*Set time limit*). Dostępna jest skala oceniania od 1 do 10, a punktacja może być widoczna jako liczby całkowite (*Show grades without decimals*) lub z miejscami po przecinku (*Show grades with decimals*). Możemy także zdecydować, że nie będziemy informować ucznia o liczbie zdobytych punktów (*Don't show grades*). Zwykle po zakończeniu pracy z kartą uczniowie widzą odpowiedzi, jeśli jednak zaznaczymy odpowiednie opcje, uczniowie nie zobaczą błędnych ani poprawnych odpowiedzi (nie zaznaczymy opcji *Show errors* ani *Show right answers*) – co idealnie sprawdzi się przy kartkówce czy sprawdzianie.

Tworzenia własnych kart

Oczywiście korzystanie z bazy nie jest jedyną opcją – możemy sami tworzyć własne karty pracy! W tym celu na górze strony klikamy *Make interactive worksheets* → *Get started*. Możemy stworzyć od podstaw

nową kartę, ale istnieje też możliwość załadowania pliku w formacie PDF czy JPG – np. z naszym ulubionym i stosowany od lat handoutem. Wersja bezpłatna pozwala na utworzenie 30 bezpłatnych prywatnych kart pracy. Jeśli podzielimy się nimi z innymi (upublicznimy karty), to nie będzie obowiązywał nas żaden limit. Należy jednak pamiętać, że możemy upubliczniać tylko nasze autorskie materiały.

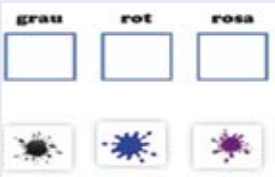
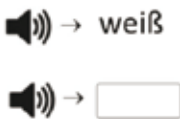

Po wprowadzeniu naszego dokumentu przechodzimy do pracy nad nim. Prawym przyciskiem myszy otwieramy okno, do którego wpisujemy komendę zgodną z rodzajem zaplanowanego przez nas zadania. Po każdej komendzie stawiamy dwukroppek. Następnie wpisujemy poprawne odpowiedzi, aby ustalić klucz, według którego będą sprawdzane odpowiedzi udzielone przez uczniów. Poniższa tabela przedstawia wszystkie komendy oraz sposób ich użycia, a także pokazuje przykładowy wygląd zadań przygotowanych z wykorzystaniem poszczególnych poleceń.

Życzę owocnej pracy!

Polecenie	Przykład zadania	Użycie
<i>choose:</i>		<i>Podajemy co najmniej dwie odpowiedzi oddzielone od siebie ukośnikiem. Przed poprawną odpowiedzią stawiamy gwiazdkę.</i>
<i>select:yes</i> <i>select:no</i>		<i>W zadaniu wielokrotnego wyboru na poprawne odpowiedzi wstawiamy okno z komendą <i>select:yes</i>, a na błędne odpowiedzi – <i>select:no</i></i>
<i>join:1 join:1</i> <i>join:2 join:2</i>		<i>Zadanie na łączenie dwóch elementów poprzez linię. Elementy, które powinny się połączyć, oznaczamy komendą <i>join:1</i>, kolejna para to <i>join:2</i> itd.</i>

Polecenie	Przykład zadania	Użycie
<i>drag:1 drop:1</i>		Zadanie, w którym przenosimy i upuszczamy odpowiedzi w prawidłowych miejscach. Przy opracowywaniu takiego zadania należy pamiętać o tym, aby stworzyć odpowiedniej wielkości okna – jeżeli będą zbyt duże, po przesunięciu (podczas udzielania odpowiedzi) mogą zasłonić pozostałą treść zadania.
<i>listen:</i>		Sluchanie. Po komendzie wpisujemy treść, jaką uczeń ma odsłuchać. Następnie automatycznie pojawi się okienko z prośbą o wybór języka (opcja dostępna tylko w przeglądarkach Chrome i Safari).
<i>wordsearch:</i>		Na wykreślance tworzymy równe okno. Po wpisaniu komendy pojawi się okno, w którym musimy wpisać, ile rzędów oraz ile kolumn ma nasza wykreślanka. Linie nałożą się same. Należy pamiętać, aby znaleźć i zaznaczyć prawidłowe odpowiedzi.
<i>speak:</i>		Możemy stworzyć zadanie, które sprawdzi, czy uczeń poprawnie wymawia dane słowo. Jeśli uczymy języka angielskiego, będziemy mogli zdecydować także o tym, jaki akcent ma być akceptowany. Po komendzie należy wpisać wybrane przez nas słowo, a następnie pojawi się okienko, w którym wskażemy język i akcent.
<i>playmp3:</i>		Tutaj mamy możliwość wgrania pliku MP3 z komputera.
<i>link:</i>		Jeśli chcemy umieścić link do jakiegokolwiek strony, to poprzedzamy go tą komendą.
		Kiedy pozostawimy puste okno, będzie ono traktowane jako zadanie otwarte do późniejszego sprawdzenia przez nauczyciela. Możemy także wpisać tam treść – wówczas uczeń otrzyma punkt za wpisanie dokładnie tej samej treści.
		Gdy w okno wstawimy link z YouTube, uczeń zobaczy na karcie film.

Katarzyna Drausal – nauczyciel języka angielskiego i niemieckiego w Szkole Podstawowej im. Mikołaja Kopernika w Bolszewie; jako trener prowadzi warsztaty dla nauczycieli; jej szczególne zainteresowania to wykorzystanie nowoczesnych technologii w nauczaniu, stosowanie metod aktywizujących oraz rozwijanie u uczniów kompetencji miękkich; autorka bloga *Katarzyna Drausal – Inspiracja Edukacja* (www.facebook.com/katarzynadrausalinspiracjaedukacja).

Wakelet – darmowa aplikacja, którą pokochasz od pierwszego użycia

Małgorzata Buszman

Wakelet to coś więcej niż aplikacja na komputer lub telefon, dzięki której usystematyzujesz, zarchiwizujesz i udostępnisz dokumenty, linki, zdjęcia czy filmy. To prężnie rozwijająca się społeczność, zyskująca globalnie coraz więcej członków i fanów. Wakelet można wykorzystać również w sprawach pozaszkolnych, np. do przygotowania zbioru ulubionych przepisów kulinarnych. Za pomocą kodu przydzielonego innym osobom można stale współpracować, poszerzając swoje kolekcje.

Tworzenie konta

Aby utworzyć bezpłatne konto, należy zalogować się na stronie <https://wakelet.com>. Można także dołączyć do społeczności Wakelet (<https://community.wakelet.com>) jako *Wakelet Community Member*, a także zostać *Wakelet Community Leader* albo *Wakelet Community Ambassador*. Do tych trzech tytułów jest wymagane utworzenie własnych kolekcji i złożenie odpowiedniego wniosku. Uczestnictwo w społeczności oferuje możliwość udziału w licznych webinarach oraz grupach na Twitterze i Facebooku, a także otrzymywania gadżetów i uczestnictwa w konkursach z atrakcyjnymi nagrodami.

Tworzenie kolekcji

Używanie Wakeleta jest proste i intuicyjne. Po utworzeniu konta pojawia się ramka z białym krzyżykiem na zielonym tle – to znak, że możemy tworzyć kolekcję, jak pisałam wcześniej – na każdy temat. Dołączamy linki, filmiki, dokumenty, tekst itp. Taką kolekcję możemy udostępnić linkiem innym współtwórcom, aby oni też mogli edytować jej zawartość.

Wakelet spaces – przestrzenie Wakelet

Bardzo ważną funkcją Wakelet stało się tworzenie tzw. przestrzeni, czyli *Wakelet spaces*. Po zalogowa-

niu, korzystając z opcji wyświetlających się po lewej stronie, możemy stworzyć swoje przestrzenie, czyli kanały tematyczne, które pozwolą nam uporządkować wszystkie kolekcje. Bardzo łatwo przenieść wybraną kolekcję do przestrzeni, w której za pomocą kodu lub linku możemy zapraszać innych członków społeczności do współpracy i edycji kolekcji. Jak używać Wakelet spaces? Obejrzyj filmik dostępny pod adresem: <https://youtu.be/u0sfV3OXMLk> (j. polski) lub <https://youtu.be/bTmgBFbCtVtE> (j. angielski)

Czytnik immersyjny w Wakelet

Aplikacja Wakelet jest wyposażona w czytnik immersyjny, który umożliwia odczytywanie nie tylko zapisanego tekstu, ale także tekstów z załączanych linków. Nieoceniona funkcja w nauce języków obcych. Wypróbowałam ją w oddziale przedszkolnym na zajęciach języka angielskiego przy wysyłaniu materiałów dzieciom.

Przykładowe pomysły na użycie Wakelet:

- materiały na lekcje, również lekcje odwrócone; przygotowałam np. zestaw gier online i filmików o potworze z Loch Ness;
- materiały na szkolenia, konferencje, warsztaty; szybko i łatwo, za pomocą linka, przesyłam informacje dla uczestników różnych spotkań offline i online;
- praca w czasie rzeczywistym, gdzie uczniowie mogą zamieszczać wypowiedzi czy zdjęcia; wykorzystywałam tę możliwość przy lekcjach o patriotyzmie oraz o zużyciu wody (w ramach godzin wychowawczych ze światem PAH);
- materiały do projektów; np. w czasie projektu kulturalnego Skype dzieliliśmy się w ten sposób informacjami o Polsce: <https://wke.lt/w/s/1f8yhL>;
- tematy na dni okolicznościowe; przygotowałam informacje i zadania dla uczniów z Indii na Dzień Nelsona Mandeli: <https://wke.lt/w/s/EeITuu>;
- zbiór przepisów kulinarnych;
- kolekcja zdjęć;
- każda inna kolekcja, wg Waszych potrzeb i pomysłów.

Bawcie się dobrze z Wakelet!

Małgorzata Buszman

- anglistka, historyk, nauczycielka i wykładowca, youtuberka, blogerka, prelegentka i organizatorka konferencji; wieloletnia koordynatorka wymian uczniowskich i projektów w ramach eTwinning, Erasmus+ oraz Skype; ambasadorka programów edukacyjnych: Wiosna Edukacji, Rok Relacji, Wakelet Community, Flipgrid Educator, Microsoft Educator Expert/Trainer, Lekcje w sieci; w 2019 r. jako jedna z trzech pierwszych osób w Polsce uzyskała tytuł *Skype Master Teacher*; stale poszukuje wyzwań i inspiracji dla siebie, uczniów oraz nauczycieli.

Wakelet – a free application that you will love from the first use

Małgorzata Buszman

Wakelet is more than an application for a computer or a phone, thanks to which you can systematize, archive and share documents, links, photos or videos.

It is a dynamically developing community, gaining more and more members and fans globally.

Wakelet can be used outside school, for example for preparing a collection of your favourite recipes.

With the help of a code assigned to other people, you can constantly collaborate, expanding your collections.

Creating an account

To create a free account, log in on the website: <https://wakelet.com>. You can also join the Wakelet community (<https://community.wakelet.com>) as a Wakelet Community Member and also become a Wakelet Community Leader or a Wakelet Community Ambassador. For these three titles, you need to create your own collections and submit your application. Participation in the community offers the possibility to attend numerous webinars, join a Twitter or Facebook group as well as receive gadgets and take part in contests with attractive prizes.

Creating a collection

Using Wakelet is simple and intuitive. After creating the account, a frame with a white cross on a green background appears – it means that you can create a collection, as I wrote before, on every topic. We attach links, videos, documents or text. We can share this collection, using the link, with other contributors so that they can edit the content, too.

Wakelet spaces

A very important function of Wakelet has become the creation of the so-called Wakelet spaces. After logging in, using functions on the left side, we can create our spaces, i.e. thematic channels, which will allow us to organize all

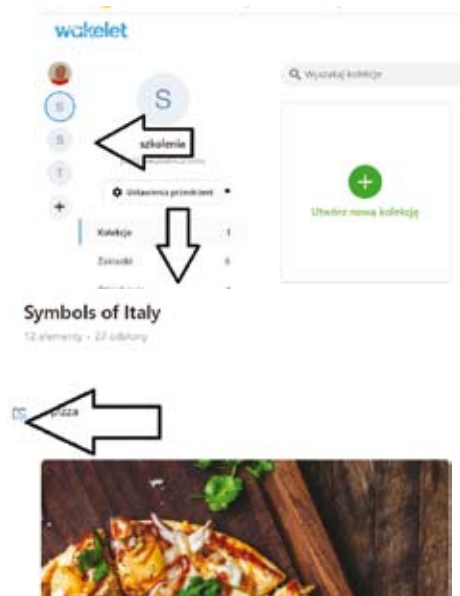
the collections. It is very easy to move a selected collection to the space, where we also invite members to cooperate and edit the collection, using a code or a link. How to use Wakelet spaces? Watch a film available here: <https://youtu.be/bTmgBFbTvE>.

Wakelet Immersive Reader

Wakelet is equipped with an immersive reader that allows you to read not only written texts but also texts from attached links. It is an

invaluable function in teaching and learning foreign languages. I tried it during English classes with pre-schoolers while sending materials to the children.

Examples of ideas for using Wakelet:

- materials for lessons, including flipped classroom; I prepared a set of online games and videos about the Loch Ness Monster
- materials for trainings, conferences and workshops; I send information quickly and easily via a link to participants of various offline and online events
- real-time work where students can post statements or photos; I used it during lessons on patriotism and water consumption (during educational hours with the world of PAH)
- materials for projects; during the Skype cultural project, we shared information about Poland: <https://wke.lt/w/s/1f8yhL>
- special occasions; I have prepared information and activities for Indian students for Nelson Mandela Day: <https://wke.lt/w/s/EeITuu>
- collection of recipes
- photo collection
- any other collection, according to your needs and ideas.

Enjoy using Wakelet!

Małgorzata Buszman – English philologist, historian, teacher, lecturer, Youtuber, blogger, speaker and conference organizer. A coordinator of student exchanges, eTwinning, Erasmus+ and Skype programs. An ambassador of educational programs about modern trends in teaching: Spring of Education, Year of Relation, Microsoft Innovative Educator Expert, Global Learning Mentor, Wakelet Community or Flipgrid Educator. In 2019 she was one of the first three people in Poland with the title of Skype Master Teacher. Constantly looking for challenges and inspirations for herself, students and teachers.

TIK na specjalne zamówienie

Publikacja [dostępna nieodpłatnie pod adresem: <https://tiny.pl/7dzqt>] adresowana jest przede wszystkim do nauczycieli i pedagogów – zwłaszcza tych, którzy pracują z dziećmi ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Opisano w niej bezpłatne, ogólnodostępne platformy edukacyjne oferujące interaktywne zasoby do wykorzystania na zajęciach dla wszystkich uczniów, ale również takie, które dają szansę na podniesienie atrakcyjności przekazywanych treści oraz daleko posuniętą indywidualizację pracy. Autorki omówiły możliwość korzystania z rozmaitych stron internetowych, których edukacyjny pożytek nie wydaje się oczywisty, a także internetowych generatorów pomocnych podczas tworzenia dostosowanych materiałów dydaktycznych, takich jak: karty pracy, krzyżówki, gry, wykreślanki czy fiszki. Wiele miejsca poświęcono kwestii zastosowania metody projektu oraz przykładom dobrych praktyk.

Lektura z pewnością posłuży wzbogaceniu warsztatu pracy zarówno początkujących, jak i doświadczonych pracowników oświaty – zaprezentowane narzędzia mogą bowiem sprawdzić się w pracy nauczycieli edukacji przedszkolnej, wczesnoszkolnej oraz wielu przedmiotów realizowanych w starszych klasach szkoły podstawowej, a także pedagogów prowadzących zajęcia rewalidacyjne, terapeutyczne i wspierające rozwój dzieci.

źródło: www.ore.edu.pl

wokół nas

Nie dajmy się zaskoczyć zimie...

Joanna Ewich-Wasilewska

Nadeszła zima... W 2020 roku, w obliczu pandemii – z wieloma znakami zapytania, m.in. o sposoby edukacji w polskich szkołach, a więc i w Wojewódzkim Zespole Szkół Policealnych nr 2 w Gdańsku. W gdańskim „Medyku” nie damy się zaskoczyć zimie i zapraszamy też Państwa do tego, aby zadbać o odporność organizmu. Zacznijmy od dziś! Możemy to zrobić na wiele sposobów: sięgając po leki czy suplementy z apteki albo sklepu zielarskiego, czy też po produkty dostępne w naszych ogrodach albo na łąkach.

Na dobry początek: witaminy

Zdecydowanie najważniejszą rolę w budowaniu odporności odgrywają **witaminy**: C i D, ale również A i E oraz witaminy z grupy B czy PP. Witaminę C należy dostarczać organizmowi z zewnątrz, najlepiej w preparatach pochodzenia naturalnego, wykorzystując jako jej źródło owoce dzikiej róży, aceroli, czarnej porzeczki czy cytrusy. Pamiętajmy przy tym, że wysoka temperatura niszczy witaminę C.

Witamina D jest wytwarzana w naszym organizmie pod wpływem słońca, więc możemy ją zdobyć bez zbędnych wydatków i zabiegów. Gdy jednak słońca zaczyna brakować, warto sięgnąć po takie pokarmy, jak np. jajka, wątróbkę, oleje roślinne czy też po inną skarbnicę witaminy D, jaką jest tran – obecnie dostępny w kapsułkach i w płynie, o różnych smakach.

Pamiętajmy, że sięganie po większe dawki witamin należy zawsze skonsultować z lekarzem.

Co jeszcze?

Obok witamin również **minerały** wpływają na odporność organizmu. Do najważniejszych należą m.in. żelazo, cynk czy selen, których niedobory można uzupełniać preparatami farmaceutycznymi.

Kolejną grupę produktów ważnych dla naszej odporności stanowią oleje roślinne bogate w **kwasy omega 3**, dostępne zarówno w postaci płynnej, jak i w kapsułkach. Kwasy omega 3 są też zawarte we wspomnianym wcześniej tranie. Znajdziemy je również, choć w mniejszej ilości, w oleju z wątroby rekina, bogatym za to w dwa dodatkowe składniki o potwierdzonym działaniu immunostymulującym. Zażywając preparaty z kwasami omega 3, pamiętajmy o przestrzeganiu zalecanych dawek i uwzględnieniu ewentualnych przeciwwskazań (np. skaza krwotoczna czy zażywanie leków przeciwzakrzepowych).

Następną grupę produktów stanowią preparaty pochodzenia roślinnego zawierające m.in. wyciągi

Jeżówka

Aloes

z jeżówki (różnych jej odmian), aloesu, czosnku, cebuli czy andyjskiej wilcownicy, tzw. kociego pazura. Pamiętajmy jednak, że wszystkie **zioła**, przyjmowane nawet przez zdrowe osoby, mogą zaszkodzić, jeśli będą używane niewłaściwie. Osoby cierpiące na jakiegokolwiek choroby powinny skonsultować ich zażywanie z lekarzem.

Na uwagę zasługują też **produkty pochodzenia pszczelego**, a więc miód, propolis czy pyłek kwiatowy, które stanowią bogactwo witamin, mikroelementów i związków o działaniu przeciwdrobnoustrojowym. Preparaty pszczele również powinny być stosowane z rozwagą, m.in. ze względu na niebezpieczeństwo wywołania reakcji alergicznej.

Probiotyki, zawierające mikroorganizmy występujące naturalnie w przewodzie pokarmowym, również chronią nasz organizm przed infekcjami. Uzupełnianie niedoborów probiotyków jest możliwe dzięki diecie bogatej w kiszonki, kefiry i jogurty naturalne czy preparatom oferowanym przez apteki.

Naturalnym składnikiem, szczególnie wskazanym w stanach obniżenia odporności, a występującym w produktach spożywczych – np. zbożach, otrębach owsianych, boczniakach czy ryżu – jest **Beta-glukan**, dostępny również w większych dawkach w preparatach farmaceutycznych.

Na szczególną uwagę zasługują też **przyprawy** o właściwościach wzmacniających odporność: m.in. majeranek (również w postaci odwaru), cynamon, goździki, imbir czy kurkuma – koniecznie w zestawieniu z ostrym dodatkiem, np. pieprzem.

Przemysł farmaceutyczny produkuje też preparaty zawierające **laktoferynę** – białko, którego największe stężenie stwierdzono w sianie oraz w następnym mleku karmiącej matki. Składnik ten warunkuje odporność nieswoistą (wrodzoną), tworząc pierwszą linię obrony organizmu przed patogenami. I tutaj również należy zwrócić uwagę na przeciwwskazania do jego stosowania, np. uczulenie na białka mleka krowiego.

Osobną grupę stanowią **preparaty homeopatyczne**, które mogą być cenną alternatywą lub uzupełnieniem naszych działań podejmowanych w walce o podniesienie odporności. W aptekach są dostępne produkty proste lub złożone, ale najodpowiedniejszy preparat zaleci nam lekarz homeopata, po dogłębnej analizie naszej sytuacji.

O tych i wielu innych sposobach dbania o organizm człowieka dowiadują się słuchacze WZSP nr 2 w Gdańsku, kształcący się na kierunkach: technik farmaceutyczny, technik masażystka, technik usług kosmetycznych, opiekunka dziecięca, opiekun medyczny, higienistka stomatologiczna czy terapeuta zajęciowy.

Joanna Ewich-Wasilewska – magister farmacji, nauczyciel przedmiotów zawodowych na kierunku technik farmaceutyczny w gdańskim „Medyku”, czyli Wojewódzkim Zespole Szkół Policealnych nr 2 w Gdańsku.

Kompendium wiedzy na temat opracowania programów nauczania...

Publikacja prof. Jana Fazlagicia [dostępna nieodpłatnie w wersji elektronicznej pod adresem: <https://tiny.pl/7jjzc>] powstała w ramach realizacji projektu „Tworzenie programów nauczania oraz scenariuszy lekcji i zajęć wchodzących w skład zestawów narzędzi edukacyjnych wspierających proces kształcenia ogólnego w zakresie kompetencji kluczowych uczniów niezbędnych do poruszania się na rynku pracy”. W sposób skondensowany prezentuje ona najnowsze trendy w edukacji, dokonując krytycznego osądu tych, które mimo popularności nie mają naukowego uzasadnienia. Wskazuje kompetencje, których posiadanie zapewni absolwentom szkół dopasowanie do realiów, z jakimi będą musieli się zetknąć, wchodząc niebawem na rynek pracy znacznie różniący się od znanego nam z przeszłości. W tym kontekście autor określa cechy i zasady konstruowania programów nauczania oraz wskazuje sposoby i narzędzia ich ewaluacji, eksponuje również metody, techniki i formy nauczania warte zastosowania w edukacji nastawionej na wyposażenie uczniów w kompetencje kluczowe.

źródło: www.ore.edu.pl

Zdolni z Pomorza

Urszula Kornas-Krzyżykowska,
nauczyciel konsultant CEN ds. edukacji matematycznej

Mija 10 lat odkąd nazwa *Zdolni z Pomorza* zaistniała w świadomości mieszkańców naszego regionu. *Zdolni z Pomorza* to innowacyjny projekt mający na celu wspieranie uczniów szczególnie uzdolnionych w obszarach matematyki, fizyki, informatyki, biologii, chemii oraz kompetencji społecznych.

W okresie, gdy nie było finansowania z Unii Europejskiej, działania projektowe kontynuowano jako program *Zdolni z Pomorza*. Za jego realizację odpowiadało Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku w ramach Regionalnego Centrum Nauczania Kreatywnego.

Realizację projektu rozpoczęto w 2010 r. Jego celem było rozwiązanie takich problemów, jak:

1. Brak systemowych rozwiązań z zakresu wsparcia uczniów szczególnie uzdolnionych.
2. Niewystarczające stosowanie lub brak narzędzi i procedur do diagnozowania uzdolnień.
3. Ograniczony katalog stosowanych form wsparcia uczniów uzdolnionych.
4. Brak lub nieadekwatne materiały dydaktyczne przeznaczone do pracy z uczniem wybitnie uzdolnionym.
5. Brak zdefiniowania modelu uzdolnień i spójnej koncepcji wspierania uczniów uzdolnionych – formy wsparcia nie uwzględniają specyficznych potrzeb uczniów uzdolnionych obejmujących jednocześnie inteligencję, uzdolnienia kierunkowe i zdolności twórcze.
6. Niewystarczające przygotowanie nauczycieli do pracy z uczniem uzdolnionym.

7. Negatywny wpływ niskiego statusu materialnego uczniów uzdolnionych i miejsca zamieszkania na dostęp do form wsparcia.

8. Trudność oszacowania efektów dotychczasowych form wspierania uczniów uzdolnionych.

Rozwiązaniu ww. problemów miały służyć działania realizowane przez wszystkie powiaty i miasta na prawach powiatu, uczelnie wyższe oraz jednostki podległe Urzędowi Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego: Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku, Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku oraz Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka. Każdy z podmiotów prowadzi inne formy wsparcia, z których mogą korzystać uczniowie lub nauczyciele.

Do zadań Urzędu Marszałkowskiego i jednostek mu podległych należy:

- opracowanie materiałów i narzędzi dydaktycznych,
- adaptacja modelu wsparcia,
- warsztaty specjalistyczne dla uczniów (robotyka, elektronika itp.),
- obozy naukowe (realizowane przez AWFIS),
- konkurs projektów,
- warsztaty projektowe,
- liga zadaniowa,
- portal edukacyjny,
- gale laureatów konkursów,
- naukowe konferencje uczniowskie,
- sieci współpracy i samokształcenia dla nauczycieli,
- szkolenia i seminaria dla nauczycieli,
- wsparcie metodyczne dla nauczycieli pracujących z uczniami zdolnymi w LCNK,
- spotkania i warsztaty autorskie.

Uczelnie realizują takie działania, jak:

- spotkania akademickie,
- akademickie zajęcia pozalekcyjne (kółka olimpijskie),
- opieka naukowa,
- warsztaty tematyczne,

biblioteka pedagogiczna

Uczeń z doświadczeniem migracji – wybrane pozycje ze zbiorów PBW w Gdańsku

wstęp i wybór: Anna Zawistowska,
Pedagogiczne Biblioteka Wojewódzka w Gdańsku

Zjawisko migracji istniało zawsze we wszystkich społeczeństwach na świecie. Powodowane było względami politycznymi, religijnymi, a najczęściej – ekonomicznymi. W Polsce migracje po 1989 roku, kiedy nastąpiła transformacja ustrojowa, utrzymywały się na poziomie 20-25 tys. osób rocznie. Po otwarciu rynków pracy w związku ze wstąpieniem Polski do Unii Europejskiej liczba wyjeżdżających podwoiła się. Polacy masowo poszukiwali lepszych warunków życia w Wielkiej Brytanii, Irlandii i Niemczech.

Wioletta Danilewicz,
*Sytuacja życiowa dzieci
w rodzinach migracyjnych*
(sg. 179645)

„Praca Pani dr W. Danilewicz jest kolejnym dokumentem pedagogicznym ukazującym wpływ wyjazdów za chlebem na kondycję ekonomiczną, emocjonalną i wychowawczą rodzin. Autorka nie przyjęła

żadnej wyjściowej katastroficznej wizji rodziny rozłączonej przez wyjazd. Owszem – wyraża przekonanie i dowodzi empirycznie, że wyjazd jednego z rodziców za granicę jest bardzo doniosłym wydarzeniem o wielorakich skutkach. Wszelako dokłada starań, aby skutki te ukazać obiektywnie: pozytywnie w sytuacjach i obszarach gdzie dostrzega złe skutki dla rodziny – wyjazdów i rozłączenia (...). Autorka w wyrazisty sposób określa swoje zamiary, ukazuje strukturalne i funkcjonalne aspekty życia rodzinnego, które będą przedmiotem jej zainteresowania i analizy (...). Autentyzm i dojrzałość wypowiedzi dzieci są przekonujące, a nawet czasem przejmujące. Praca ma zwartą konstrukcję, wyraźne przesłanie i wypełnia dobrze cele sformułowane w części metodologicznej.”

z recenzji prof. dr hab. Tadeusza Pilcha

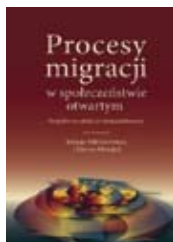
Stanisław Kozak,
*Patologia eurosieroctwa
w Polsce. Skutki migracji
zarobkowej dla dzieci
i ich rodzin* (sg. 184924)

„Patologia eurosieroctwa to sytuacja, gdy matka i ojciec pozostawiają w kraju dzieci bez opieki rodzicielskiej na dłuższy okres. W raporcie o eurosieroctwie z 2008 roku stwierdzono, że liczbę takich dzieci szacuje

się w Polsce na ponad 150 tysięcy. Eurosieroctwo powoduje u dzieci zachowania zaliczane w literaturze psychologicznej i pedagogicznej do niedostosowania społecznego (np. zamykania się w sobie czy nałogi – narkomanie, alkoholizm). Inne reakcje to zachowania demonstracyjne wrogi, agresja wobec nauczycieli, zastępczych opiekunów, kolegów w szkole. Telefony czy prezenty od migrujących rodziców, które bywają czasami coraz rzadsze, nie zastępują codziennej obecności ojca lub matki. Celem tej książki jest przedstawienie psychospołecznych uwarunkowań zjawiska eurosieroctwa (przyczyn, złożoności problemu), a przede wszystkim skutków i możliwości leczenia tej patologii.”

z recenzji prof. UG dr hab. Krzysztofa Kowalika

Procesy migracji w społeczeństwie otwartym. Perspektywa edukacji międzykulturowej pod redakcją Jerzego Nikitorowicza i Doroty Misiejuk (sg. 184835)

„(...) obecnie nikt nie ma wątpliwości, że żyjemy w warunkach wielokulturowości i coraz rzadziej wskazujemy na społeczeństwo globalnej wioski (M. McLuhan), gdyż nastąpiło zerwanie więzi społecznych, a coraz częściej na społeczeństwo wiedzy, społeczeństwo informacyjne, mobilne. Poza tym zwracamy uwagę na społeczeństwo postindustrialne (D. Bell), społeczeństwo obywatelskie (A. Ferguson), społeczeństwo sieciowe (M. Castells), społeczeństwo otwarte (K. Popper). W kontekście powyższego, migracja powoduje wiele problemów związanych z usytuowaniem, procesami adaptacji, aktualizacji, integracji czy asymilacji, separacji, marginalizacji. W efekcie powstają ustawiczne dylematy – formułowania nowej tożsamości – członków wspólnot, którzy przyjmują przybyszów. Ich tożsamość grupowa, w obliczu nowej sytuacji poddawana jest różnego rodzaju procesom modyfikującym ich poczucie swojskości, standardu kulturowego czy otwartości.”

ze Wstępu Redaktorów tomu

Sławomir Trusz, Magdalena Kwiecień, Społeczne piętno eurosieroctwa (sg. 190479)

„(...) Używanie terminu eurosierota wobec dzieci euroemigrantów może pełnić funkcję negatywnej etykiety, uruchamiającej, zwłaszcza w środowisku szkolnym, niekorzystne dla stygmatyzowanych zjawiska. Wiodąca rola w tej analizie przypada koncepcjom determinizmu językowego oraz konstruktywizmu społecznego. Moja afirmacyjna ocena tych rozdziałów wynika z ich dużej wartości heurystycznej dla wszystkich osób zainteresowanych edukacją. Autorzy ukazują bowiem z ogromnym, zasługującym na wielki respekt, znanstwem, że wszelkie zjawiska edukacyjne odbywają się w społecznym zakotwiczeniu, ulegają wpływom zniekształceń i asymetrii, tworzących specyfikę wzajemnych odniesień na linii nauczyciel – uczeń, uczeń – grupa rówieśnicza, kształtując także relacje ucznia (młodego człowieka) z samym sobą. To jest – jak sądzę – trafny sposób pojmowania edukacyjnych perspektyw rozwoju, spójny z ogólnoswiatowymi trendami, wyznaczonymi chociażby poprzez dorobek Rosenthala.”

dr hab. Dorota Turska, prof. nadzw.
Instytut Psychologii UMCS

Ewa Dubiel, Syndrom nieprzystosowania społecznego dzieci z rodzin migracyjnych (sg. 194190)

„(...) Niniejsza praca została poświęcona problematyce nieprzystosowania społecznego dzieci wychowujących się w rodzinach migracyjnych. Głównym celem badań o charakterze diagnostycznym i wyjaśniającym było wzbogacenie wiedzy o psychospołecznym funkcjonowaniu dziecka, także o trudnościach przystosowawczych w warunkach czasowej niepełności rodziny z powodu migracji zarobkowej jednego z rodziców. Sformułowany cel podjętych badań określa jego typ jako praktyczny, rozpoznawczy i wpisuje się w schemat badań jakościowych polegających na zbieraniu i przetwarzaniu uzyskanych danych o pojedynczym obiekcie reprezentującym zjawisko ogólne.”

ze wstępu Autora

Praca zawodowa rodziców poza granicami kraju a poziom spójności rodziny. Część II, Rozdział 2 w książce Psychospołeczne konteksty relacji rodzinnych pod redakcją Teresy Rostowskiej i Aleksandry Lewandowskiej-Walter (sg. 205596)

„Rodzina jest podstawową komórką społeczną, wspólnotą osób, która cechuje się niepowtarzalnym i jedynym w swoim rodzaju układem relacji międzyludzkich, stanowiących nieodzowną potrzebę każdego człowieka i część jego życia. Specyfika relacji rodzinnych, warunkowana jest przez wiele czynników, między innymi takich jak: rodzaj grupy i jej struktura, siła więzi międzyosobowej, preferowany system wartości, społecznie określone role i zadania rozwojowe, które członkowie danej grupy zobowiązani są pełnić. Monografia składa się z opracowań wielu polskich psychologów, mających duże doświadczenie w badaniach nad różnymi problemami życia małżeńskiego i rodzinnego. Teksty poszczególnych autorów zamieszczone w tej książce, z uwagi na specyfikę poruszanych w nich problemów, ujęte zostały w trzech następujących obszarach tematycznych: Relacje rodzinne w kontekście współczesnych przemian społecznych; Relacje rodzinne w kontekście rozwoju indywidualnego; Relacje rodzinne w kontekście zdrowia. Takie usystematyzowanie opracowania pozwala spojrzeć na problem relacji rodzinnych z różnej perspektywy psychologicznej oraz w sposób bardziej wyrazisty dostrzec ich specyfikę, złożoność i wielorakość uwarunkowań.”

Od Wydawcy

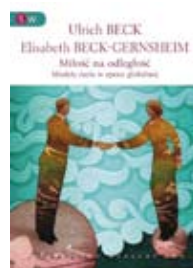

**Izabela Szczygielska,
Migracje zarobkowe kobiet
i ich wpływ na funkcjonowanie
rodzin (sg. 192425)**

„Książka Migracje zarobkowe kobiet... to interdyscyplinarne studium przyczyn i skutków migracji zarobkowej kobiet. Poza uwarunkowaniami ekonomicznymi i otoczeniem prawnym migrantek, studium dotyka zagadnień przemiany rodziny pod wpływem nieobecności matki i jej pracy za granicą. Zatrudnienie na peryferiach rynku pracy stanowi źródło zagrożeń dla migrujących kobiet, a jednocześnie zapewnia bezpieczeństwo ekonomiczne wielu rodzin w Polsce. Praca ukazuje różne odcienie doświadczenia migracji i jego skutków dla rodzin pozostałych w kraju.”

Od Wydawcy

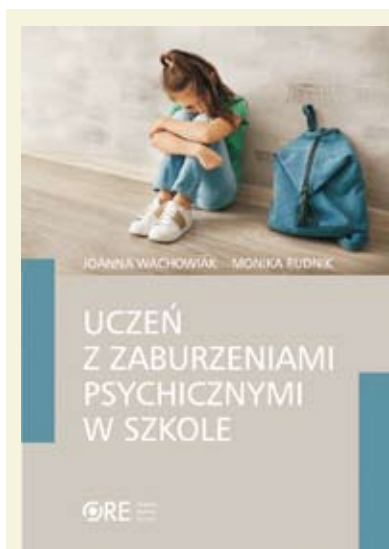
Od Wydawcy

**Ulrich Beck, Elisabeth Beck-Gernsheim,
Miłość na odległość. Modele
życia w epoce globalnej
(sg. 191766)**

„W naszej nowej książce otwieramy horyzont na globalny chaos miłości, ze wszelkiego rodzaju związkami na odległość: parami dwunarodowymi, migrantami zarobkowymi i matrymonialnymi, matkami zastępczymi – a także zwykłymi dramatami związków miłosnych utrzymywanych przez Skype’a. Dokonujemy analizy tego co nazywamy „rodzinami światowymi”; związków miłosnych i krewniaczych między ludźmi żyjącymi w różnych krajach, a nawet ma różnych kontynentach, względnie pochodzącymi z różnych krajów czy kontynentów. Takie związki mogą przyjmować rozmaite formy i powstawać z najróżniejszych powodów. Wszystkie odmiany rodzin światowych mają jedną cechę wspólną: stanowią miejsce, w którym dosłownie ucieleśniają się różnice zglobalizowanego świata. Światowe społeczeństwo wprowadza do światowych rodzin sprzeczne rzeczy naraz: niepokój, zaburzenie, zaskoczenie, pożądanie, radość, załamanie i nienawiść. Żyjemy w świecie, w którym ten ukochany jest często daleko, a ktoś daleko nierzadko bywa tym najbliższym”.

z tekstu

Uczeń z zaburzeniami psychicznymi w szkole

Publikacja [„Uczeń z zaburzeniami psychicznymi w szkole”, dostępna nieodpłatnie w wersji elektronicznej pod adresem: www.ore.edu.pl, została] przygotowana z myślą o nauczycielach i rodzicach uczniów z zaburzeniami psychicznymi. Jej celem jest zwrócenie uwagi na najczęstsze problemy zdrowia psychicznego oraz specyfikę tych zaburzeń. Materiał zawiera wiedzę ułatwiającą rozpoznawanie niepokojących symptomów wielu zaburzeń psychicznych u dzieci i młodzieży, począwszy od sygnałów ostrzegawczych wysyłanych przez nich na poszczególnych etapach rozwoju. Autorki przekazują nauczycielom i rodzicom cenne wskazówki do pracy z uczniami, udzielają także praktycznych rad dotyczących wspierania ich oraz współpracy w relacji szkoła-dom. Autorki publikacji, omawiając kwestie zaburzeń funkcjonowania uczniów w szkole, wskazują, że często to nauczyciel jako pierwszy może zaobserwować, iż dobrostan ucznia jest zaburzony, a sytuacja, w której się znalazł, i to, co przeżywa, przerasta jego możliwości radzenia sobie. Zauważają, że to właśnie nauczyciel może być jedyną osobą, którą młody człowiek zechce obdarzyć zaufaniem i podzielić się z nią nurtującymi problemami. Publikacja jest interesującą pomocą dla nauczycieli przekonanych o potrzebie podnoszenia kompetencji własnych w pracy z uczniami z zaburzeniami psychicznymi oraz innymi trudnościami natury emocjonalnej, którzy znajdują się poza szkołą i którym trzeba zaoferować edukację m.in. w postaci różnych form pracy zdalnej.

źródło: www.ore.edu.pl

rozmowy o edukacji

Pomiędzy światem realnym a wirtualnym, cz. 1¹

z prof. Natalią Walter rozmawia Ewa Furche,
wicedyrektor CEN

Ewa Furche: Wiosną tego roku wirus SARS-CoV-2 postawił szkołę na głowie. Teraz, wczesną jesienią, szkoły ponadpodstawowe pracują już zdalnie, a podstawowe – stacjonarnie, hybrydowo i zdalnie. Za nami wiele miesięcy doświadczeń kształcenia na odległość. Jak postrzega Pani zmiany, które zaszły w tym czasie w procesie nauczania i uczenia się? Jak wpłynęły one na nauczyciela oraz ucznia?

Natalia Walter: Tak naprawdę trudno jest ocenić te zmiany, bo one cały czas trwają. Zmieniło się sporo, ale podkreślam: cały czas jesteśmy w procesie, sytuacja rozwija się i dynamicznie zmienia, w związku z czym musimy ją cały czas obserwować. Zmieniło się na pewno podejście nauczyciela. W momencie, kiedy rozpoczęła się pandemia, mój profil na Facebooku i cała skrzynka mailowa zostały zapchane informacjami na temat narzędzi do e-learningu. I rzeczywiście ja, która od wielu lat zajmuję się badaniem wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych w edukacji, a przez wiele lat byłam też nauczycielem informatyki, łapałam się za głowę z przerażenia, czytając o listach obejmujących najpierw 20, potem 50, aż wreszcie 100 czy 300 narzędzi, które można wykorzystać do e-learningu. Postawiłam się w sytuacji nauczyciela, który wcześniej w małym stopniu wykorzystywał technologie, a może używał ich tylko na zasadzie korzystania z dziennika elektronicznego, zasobów YouTube i tablicy interaktywnej. Obawiałam się, że nauczyciele zaczną się bardziej koncentrować na obsłudze narzędzi – tych dziesiątek czy setek ze wspomnianych wcześniej list – niż na rzetelnej pracy dydaktycznej. I na samym początku tak się rzeczywiście stało. Narzędzia cyfrowe stanowiły tak wielkie wyzwanie dla wielu nauczycieli, że trochę zaczęli zapominać o uczniu, a także – co bardzo niedobre – o sobie, o własnym dobrostanie. Stopniowo się to zmieniało. Z mojej obserwacji uniwersyteckiej wynika, że paradoksalnie lepiej poradzili sobie nauczyciele, którzy wcześniej wcale nie

mieli bardzo dobrych doświadczeń z technologiami – starsi nauczyciele, którzy najpierw powiedzieli sobie: *Ok, postawiono mnie w takiej sytuacji, że dzieci/studenci znajdują się z dala ode mnie. Co ja teraz mogę dla nich zrobić? I jak to zrobić, aby – kolokwialnie mówiąc – nie zwariować?* Właśnie ci nauczyciele, często bardzo ostrożnie podchodzący do technologii, poradzili sobie z wyzwaniem znakomicie: na pierwszym miejscu postawili ucznia, jego potrzeby, oczekiwania i możliwości, a dopiero potem dobrali narzędzia. Oczywiście nie chcę tutaj generalizować, bo nie zawsze tak to wyglądało, ale w wielu przypadkach tak

właśnie było. Dość szybko okazało się, że nauczyciele zaczęli świetnie radzić sobie z nowoczesnymi technologiami. Technologie, które mamy do dyspozycji, nie są skomplikowane, mówimy o nich, że są *user friendly*, czyli tak

Technologii podczas procesu dydaktycznego nie może być za dużo. W sytuacji e-learningu należy zachować zasadę złotego środka.

naprawdę każdy przeciętny użytkownik jest w stanie, w krótszym bądź dłuższym czasie, nauczyć się ich sprawniej obsługi. Każdy z nas przecież posiada telefon komórkowy i na co dzień korzysta z różnych aplikacji. Tak naprawdę platformy e-learningowe nie różną się jakoś szczególnie od znanych nam aplikacji. Plusem tej sytuacji jest fakt, że nauczyciele zostali postawieni w sytuacji, w której musieli poradzić sobie z technologiami i zacząć stosować je w swojej pracy. Od lat namawialiśmy nauczycieli do tego, aby przyjrzeni się technologiom i spróbowali włączyć je do procesu dydaktycznego. Nie zawsze nam się to udawało. Z drugiej strony mieliśmy wielu pasjonatów, którzy twierdzili, że im więcej TIK w szkole, tym lepiej. Badania PISA (OECD 2015) pokazały, że technologii podczas procesu dydaktycznego nie może być za dużo. W sytuacji e-learningu należy zachować zasadę złotego środka. W dobie pandemii znaleźliśmy się w sytuacji konieczności wykorzystania technologii przez cały czas trwania zajęć. Czyli z jednej strony mamy świadomość, że technologii nie może być za dużo, a z drugiej – nagle całkowicie zanurzamy siebie i dzieci w świecie cyfrowym.

1 Część II rozmowy ukaze się w nr 104 „Edukacji Pomorskiej”.

Co jeszcze się zmieniło? Na pewno sytuacja pandemii i e-learningu pokazała nauczycielom, że bardzo ważne w edukacji są relacje, że to wcale nie technologie, dydaktyka, program nauczania czy podstawa programowa, tylko spotkanie z moim uczniem i rozmowa z nim są kluczowe. Potrzebujemy też okazji do kontaktu z koleżankami i kolegami z pracy. Kluczowe w procesie edukacyjnym jest spotkanie z człowiekiem. Wydaje mi się, że wielu nauczycieli miało wcześniej taką świadomość – nie chcę mówić, że nagle pandemia wszystkim otworzyła oczy – ale rzeczywiście dopiero teraz, tak z pełną dobitnością, okazało się, że relacje to podstawa procesu edukacyjnego. Mówi o tym swych wypowiedziach prof. Jacek Pyżalski.

Na pewno zmieniło się również podejście do szkoleń. Nauczyciele w trakcie swojego rozwoju zawodowego muszą brać udział w rozmaitych formach doskonalenia, rozwijać swój warsztat pracy, wzmacniać kompetencje. Wielokrotnie bywało tak, że jeżeli organizowano interesujące szkolenie czy konferencję, to nie zawsze dyrektora szkoły było stać na to, żeby jego nauczyciel mógł wziąć udział w tym wydarzeniu. Czasem szkolenie odbywało się na drugim końcu Polski i uczestnictwo w nim nie było możliwe ze względów logistycznych. Pandemia pokazała, że wiele form doskonalenia może odbyć się online. Mam nawet wrażenie, że trochę przesadziliśmy: liczba ofert szkoleniowych przewyższa zapotrzebowanie ze strony nauczycieli. Odbiorcy zaczynają być zmęczeni natłokiem propozycji, czują się bombardowani zaproszeniami do udziału w webinarach czy konferencjach online, zaczynają się powolutku wycofywać. Aczkolwiek mam nadzieję, że element uczenia się online pozostanie w nauczycielskim życiu.

E.F.: Pani Profesor, czy można, a w zasadzie – za co można polubić świat wirtualny?

N.W.: To jest dopiero pytanie! Może powiem, za co ja lubię świat wirtualny. Przede wszystkim – za możliwość spotkania się z drugim człowiekiem. Przez wiele, wiele lat zajmowałam się badaniem społecznej funkcji Internetu. Zebrane dane pokazały, że Internet może być miejscem wsparcia społecznego. Nierzadko człowiek będący w bardzo trudnej sytuacji nie otrzymuje pomocy w swoim najbliższym otoczeniu, a znajduje wsparcie w Internecie. Spotyka tam osoby, które dzielą z nim swoimi podobnymi

doświadczeniami, współprzeżywają to, co on, udzielają mu wsparcia emocjonalnego, duchowego i informacyjnego. Można też uwielbiać przestrzeń wirtualną za możliwość współtworzenia różnych treści, za szansę bycia kreatywnym, tworzenia i dzielenie się tym, co się stworzyło. To chyba tyle.

E.F.: Ja polubiłam świat wirtualny, bo w moim odczuciu jest tam dużo energii. Czy podziela Pani ten pogląd?

Sytuacja pandemii i e-learningu pokazała nauczycielom, że bardzo ważne w edukacji są relacje. Kluczowe w procesie edukacyjnym jest spotkanie z człowiekiem.

N.W.: Zdecydowanie tak. W świecie wirtualnym jest dużo energii, ale też dużo emocji. A i sam termin wzbudza sporo kontrowersji – już od lat naukowcy pytają o granicę pomiędzy światem realnym a wirtualnym. Czy my, rozmawiając w tej chwili za pośrednictwem komunikatora, jesteśmy w świecie wirtualnym, czy może jednak realnym? Owszem, widzimy się dzięki narzędziom TIK, jednak rozmawiamy ze sobą tu i teraz, to jest nasze realne spotkanie. Światy online i offline zaczęły się bardzo mocno przenikać. Kiedy biegnę z aplikacją Endomondo, to jestem online czy offline? Ale Pani pytała

o energię – ta onlinowa jest taka sama, jak offlinowa. W sieci mam może tylko więcej możliwości: dzisiaj siedzę sama w domu, a jednocześnie spotykam się z Panią, za chwilę spotykam się z kimś innym – wymienimy się uśmiechami, emocjami, właśnie: dobrą energią...

E.F.: Nauczyciele przed pandemią COVID-19 mieli opanowane kompetencje cyfrowe na różnym poziomie i w różnym stopniu zaawansowania korzystali z narzędzi oraz mediów cyfrowych, także w odmienny sposób się ich uczyli. Jak w tej chwili wygląda stan kompetencji cyfrowych nauczycieli, jak Pani oceniłaby go?

N.W.: Czym tak naprawdę są kompetencje cyfrowe? Bardzo często kojarzą się nam one z prostymi umiejętnościami operacyjnymi, technicznymi, w zakresie obsługi sprzętu. Jeżeli pytamy tylko o ten aspekt, to wydaje mi się, że technologiczne umiejętności nauczycieli gwałtownie wzrosły ze względu na to, że pojawiła się potrzeba, a wręcz konieczność wykorzystania technologii. Natomiast jeżeli patrzymy na kompetencje cyfrowe w sposób szeroki, np. zgodnie z ujęciem stosowanym w dokumentach Unii Europejskiej (typologia DigComp 2.1), to uwzględniamy też takie elementy, jak aspekt społeczny czy umiejętności logicznego my-

Internet może być miejscem wsparcia społecznego.

Światy online i offline zaczęły się bardzo mocno przenikać.

ślenia, rozwiązywania problemów oraz odróżniania informacji wiarygodnych od niewiarygodnych, czyli poruszania się wśród tzw. fake newsów. Tak naprawdę możemy mówić o szeregu kompetencji cyfrowych. Ostatnio prowadziliśmy badania w ramach europejskiego projektu ySkills. Jednym z naukowców, który jako ekspert udzielił nam wywiadu, był doktor Grzegorz Stunża z Uniwersytetu Gdańskiego. Zwrócił on uwagę na bardzo ważną kwestię: czy możemy odróżnić kompetencje cyfrowe

od kompetencji funkcjonowania współczesnego człowieka? Jeżeli mam kompetencje społeczne na co dzień, to również będę je miał(a) w świecie online. Może nie przełożą się całkowicie na te nowe realia,

jednak w dużej mierze pozostaną. Badacze zajmujący się cyberagresją często zwracają uwagę na to, że występowanie agresji offline jest zwykle związane z jej obecnością online i odwrotnie. Czyli to nie są niezależne od siebie procesy. A zatem, wracając do pytania o stan kompetencji cyfrowych nauczycieli, mogę powtórzyć, że – moim zdaniem – poprawiły się umiejętności w zakresie obsługi sprzętu, natomiast w tej chwili nie dysponujemy żadnymi wynikami badań, które pokazałyby, czy wzrósł również poziom kompetencji społecznych online, logicznego myślenia itp.

E.F.: Mówiła Pani o tym, że nie trzeba dużo technologii – na co wskazują m.in. wyniki badania PISA – aby edukacja była skuteczna. Kiedy technologie mają rzeczywisty wpływ na jakość i efektywność procesów edukacyjnych?

N.W.: Nie mamy jednoznacznej odpowiedzi na to pytanie, te zagadnienia cały czas podlegają badaniu i analizowaniu.

E.F.: Jesteśmy na drodze odkrywania odpowiedzi...

N.W.: Tak. Na pewno mamy rozwiązania technologiczne, które ułatwiają zapamiętywanie (aplikacje z ćwiczeniami wspierającymi rozwój pamięci) i rzeczywiście warto z nich korzystać. Na pewno bardzo efektywną funkcją mediów jest to, że wizualizują treści werbalne prezentowane przez nauczyciela w sytuacji, kiedy nie możemy przedstawić ich uczniowi w sposób bezpośredni. Na przykład: jestem nauczycielem geografii i opowiadam o Saharze. Nie mogę fizycznie zabrać dzieci na tę pustynię, aby mogły ją zobaczyć i doświadczyć innymi zmysłami. Natomiast dzięki technologii mogę pokazać im film o Saharze, przygotować wirtualne zagadki związane z tym miejscem itd. Takie użycie TIK z pewnością rozwija wyobraźnię, wzbudza emocje i pomaga uczniom w łączeniu typowo wiedzowych faktów z wizualizo-

waniem sobie omawianych treści. Zapamiętywanie materiału i kojarzenie informacji staje się łatwiejsze. A zatem wykorzystane w dobry i mądry sposób technologie mogą poprawić efektywność uczenia się. Co jeszcze? Na pewno technologie pozytywnie wpływają na współpracę. Przed rokiem 2000 współdziałanie w sieci nie było możliwe, ale wraz z wynalezieniem technologii Ajax i Web 2.0 pojawiły się takie możliwości. Wykorzystanie w trakcie lekcji takich technologii, które pozwalają na współpracę uczniów, jest kolejną efektywną techniką edukacyjną.

E.F.: Chciałabym skierować naszą rozmowę na tory metodyki i dydaktyki. Profesor Henryk Mizerk w recenzji książki „Edu-

kacja w czasach wirusa COVID-19. Z dystansem o tym, co robimy obecnie jako nauczyciele” napisał: Przerabianie materiału, przekazywanie wiedzy czy realizacja podstawy programowej w ustach nauczyciela w dwudziestym pierwszym wieku nie dają najlepszego świadectwa jego kompetencji pedagogicznych. Współcześnie trzeba odkryć praktyczne znaczenie takich kategorii, jak budowanie relacji². Jak metodyka edukacji zdalnej różni się od metodyki w modelu edukacji stacjonarnej? Co jest najistotniejsze?

N.W.: Często spotykam się z przekonaniem, że zajęcia zdalne powinny wyglądać jak stacjonarne. A tego się absolutnie nie da zrobić. Co mogę przednieść – jeden do jednego – do świata online? Może wykład, podczas którego będę prezentowała treści w sposób podający, z jednostronnym przekazem informacji? Założeniem e-learningu – i to jest fantastyczne, w zasadzie powinno tak być w edukacji w ogóle – jest podejście konstruktywistyczne, w którym uważamy, że człowiek to niezależny podmiot, który sam z siebie potrafi zdobywać i przetwarzać informacje. Mówimy nawet o zjawisku metabolizmu poznawczego. To dobrze obrazuje, o co w tym wszystkim chodzi. A zatem czym e-learning powinien różnić się od kształcenia stacjonarnej? Tym, że kierujemy proces edukacyjny bardziej w stronę ucznia – to on powinien poszukiwać informacji, sam się uczyć; nauczyciel jest tylko osobą wspierającą i towarzyszącą. Mamy XXI wiek, tak naprawdę większość materiału, który usiłujemy przekazać młodym ludziom, jest dostępna w Internecie. Czy chcemy wtłaczać uczniowi do głowy mnóstwo treści, czy jednak wolelibyśmy wykształcić w nim umiejętności samodzielnej poszukiwania informa-

² https://zdalnie.edu-akcja.pl/wp-content/uploads/2020/04/Edukacja_w_czasach_pandemii.pdf

cji, krytycznego myślenia i rozwiązywania problemów? E-learning daje nam w tym zakresie większe możliwości niż kształcenie stacjonarne ze względu na pełną indywidualizację procesu dydaktycznego – online uczeń jest sam ze swoim zadaniem. Podam przykład: jeżeli uczniów kl. VII na biologii uczymy tego, w jaki sposób wygląda rozwój płodowy dziecka, to gwarantuję, że młody człowiek po zakończeniu semestru nie będzie pamiętał ani jednego elementu z tego, czego się nauczył. Natomiast kiedy stanie się osobą dorosłą i sam doświadczy macierzyństwa, okaże się, że wszystkie treści, których nie był w stanie przyswoić w kl. VII, staną się dla niego oczywistością. Często tak bardzo koncentrujemy się na treściach do przerobienia, że zapominamy o potrzebach dziecka. Jeżeli przekazujemy uczniowi informacje, które w danym momencie rozwojowym nie są mu potrzebne, to on oczywiście może nauczyć się ich na pamięć, ale będzie to słynne 3 x z: zakuć, zdać, zapomnieć.

Minusem e-learningu w stosunku do kształcenia stacjonarnego są bardziej ograniczone możliwości poznawania bezpośredniego. Dotyczy to przede wszystkim młodszych klas szkolnych, gdzie często pracujemy, a na pewno powinniśmy pracować z dziećmi właśnie przez doświadczenie deweyowskie – *learning by doing*. Przykładowo: przy omawianiu, w jaki sposób hoduje się pomidory, należałoby skorzystać z ogródka szkolnego i pomidory od początku do końca z dziećmi wyhodować. Jest to zdecydowanie lepsza metoda niż pokazanie zdjęcia pomidora w Internecie. Owszem, jakąś tam namiastką będą filmy, ale to jest substytut, a nie realne doświadczenie ucznia. Możemy jednak zaaranżować proces kształcenia tak, żeby samo dziecko wyhodowało pomidor i to doświadczenie w jakiś sposób posiadało, a także mogło się nim podzielić z innymi uczniami w Internecie.

E.F.: Wskazała Pani indywidualizację procesu uczenia się ucznia z wykorzystaniem technologii. Jak może odbywać się taka personalizacja?

N.W.: Technologie dają możliwość stworzenia własnego środowiska uczenia się, gdzie sam(a) mogę zarządzać treścią i przestrzenią. Mogę, np. posługując się awatarami, stworzyć takie środowisko, w którym będę się czuć bezpiecznie. Tego zazwyczaj dzieci nie mogą zrobić w klasie szkolnej. Jeżeli jestem samodzielna/y, mogę spersonalizować mój sposób uczenia się. Technologie umożliwiają wielozmysłowe uczenie się.

E.F.: Czy technologie naprawdę mogą pomóc nauczycielowi zindywidualizować uczenie się? W jaki sposób?

N.W.: Zdecydowanie tak, aczkolwiek proces indywidualizacji wymaga wielkiego zaangażowania czasowego ze strony zarówno ucznia, jak i nauczyciela. W przypadku tradycyjnej edukacji szkolnej nauczyciel, który ma 25 dzieci w sali, w ciągu kilku minut jest w stanie sprawdzić proste zadanie domowe, przechodząc pomiędzy ławkami. W przypadku e-learningu już nie mamy możliwości tak szybkiego działania, bo musimy poprosić uczniów o przesłanie czy zamieszczenie gdzieś zadania, każdą pracę trzeba indywidualnie otworzyć, przeklikać i odesłać uczniowi. Wtedy jednak oczywiście ma miejsce indywidualne spotkanie z jednym uczniem. Nie jest to sprawdzanie masowe – muszę pochylić się nad każdą pracą, nad każdym dzieckiem i jego potrzebami. Założeniem e-learningu jest indywidualizacja, inaczej się nie da. Mogę też zdecydować się wyłącznie na wykład,

który nie jest indywidualny. Ale jeżeli pozwolimy, żeby uczeń nagrał nasz wykład albo sami go nagramy i będzie można wrócić do tego materiału w dowolnym momencie – np. ponownie odtworzyć treści, które ucznia szczególnie zainteresowały – to takie indywidualne podejście do formy podającej też będzie wartościowe.

E.F.: Dziękuję, Pani Profesor, za pierwszą część naszej rozmowy.

Większość materiału, który usiłujemy przekazać młodym ludziom, jest dostępna w Internecie. Czy chcemy włączyć uczniowi do głowy mnóstwo treści, czy jednak wolelibyśmy wykształcić w nim umiejętności samodzielnego poszukiwania informacji, krytycznego myślenia i rozwiązywania problemów?

prof. UAM dr hab. Natalia Walter – absolwentka pedagogiki medialnej, pedagogiki leczniczej oraz zintegrowanej edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej; kierownik Zakładu Edukacji Medialnej na Wydziale Studiów Edukacyjnych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu; specjalistka ds. edukacji informatycznej i medialnej, wsparcia społecznego (głównie online) oraz e-learningu, autorka książek i artykułów o ww. tematyce; trener; dwukrotnie wyróżniona wpisaniem na LISTĘ 100 Szerokiego Porozumienia na rzecz Umiejętności Cyfrowych w Polsce za działania, które w wyróżniający sposób przyczyniły się do podniesienia umiejętności cyfrowych obywateli naszego kraju.

Fot. B. Kwaśniewska

CENTRUM
EDUKACJI
NAUCZYCIELI
W GDAŃSKU

JEDNOSTKA
SAMORZĄDU
WOJEWÓDZTWA
POMORSKIEGO

Organ prowadzący: Samorząd Województwa Pomorskiego

Placówka posiada akredytację – decyzja Pomorskiego Kuratora
Oświaty w Gdańsku nr 74/2020 z dnia 12 sierpnia 2020 r.

Placówka wpisana do rejestru instytucji szkoleniowych Wojewódzkiego
Urzędu Pracy w Gdańsku pod nr ewidencyjnym 2.22/00057/2007